

Vänsterpartiet Storstockholm Omställningsplan

Vänsterpartiet Storstockholm
Juni 2018

Innehåll

4	Vi väljer en grön och rättvis framtid
6	Vårt fotavtryck är för stort
7	En hållbar nivå
7	Det räcker inte att bara minska utsläppen
7	Hoten mot den biologiska mångfalden och gifter i miljön
9	Klimatsmart och rättvis stadsplanering
9	Vår vision 2030: En socialt och ekologiskt hållbar storstadsregion
9	Social och ekologisk samhällsplanering
10	Ny syn på boendet
10	Klimatsmart nybyggnation
11	Omställning av befintliga byggnader
12	Människor eller bilar?
12	Utsläpp från transporter
13	Vår vision
14	Minskat transportbehov
14	Bilismens maktordning måste brytas
15	Gångtrafikanterna är inte längre bortglömda
15	Cykeln är framtiden
15	Kollektivtrafiken dominerar
16	Tunnelbana
16	Pendeltåg
16	Spårvägar och lokalbanor
17	BTR med eldrift - som överjordisk tunnelbana
17	Båttrafik
17	Godstransporter
18	Flyget måste minska
19	Grön eller grå energi?
20	Vår vision 2030: En grön och rättvis energiomställning
20	Vår vision 2040: All energi vi använder ska vara förnybar
20	Grundläggande strategier för energiförsörjning
21	Minskad energianvändning
21	Ställ om fjärrvärmesystemet
22	Bygg ut förnybar el
22	Solceller
22	Vindkraft
23	Solvärme
23	Bergvärme
23	Biobränsle
23	Biogas
24	Förnybar el och fjärrvärme i kommunernas upphandlingar

25	Eko och reko mat eller bara billigast?
25	Maten och klimatet
25	Mycket mer än klimat
26	Maten - livsnödvändig, men också ett hot mot liv och hälsa
26	Global och historisk rättvisa
26	Vår vision: En hållbar matregion
26	Den livsnödvändiga maten
27	Vad ska vi äta?
27	Vad ska vi odla och hur?
28	Matsvinnet
28	Ställa om offentligsektor
29	Utmana samhällsnormen
29	Samhällsplanering - stadsodling ska prioriteras
30	En levande landsbygd
30	Vår vision 2030
30	Fler tätorter med service åt alla
30	Byggande och boende
30	Ett levande näringsliv
31	Naturskydd
31	Ett förnyat jordbruk
32	Skogbruk
32	Fiske
32	Skärgården
34	Regionen på vatten eller under?
34	Klimatförändringar
34	Havsnivån
35	Vattendirektivet
35	Vår vision 2030: En vattensäker region redo för klimat förändringarna
35	Omställning till hållbar vattenförsörjning och vattenrening
36	Klimatanpassning
38	Återbruk eller slit och släng?
39	Bra kvalitet
39	Giftfria produkter
40	Smartare produkter
40	Dela
40	Återvinning och återbruk
42	Välfärd, gröna jobb och ett gott liv
42	Gröna jobb
43	Välfärd och kultur är klimatsmarta jobb
43	Arbetstidsförkortning
44	Slutord

Vi väljer en grön och rättvis framtid

Framtidens Stockholmsregion kan vara rättvis och grön. Våra bostäder kan vara trivsamma och energisnåla. Våra transporter kan ske bekvämt, billigt och utan att förorena. Maten vi ställer på bordet och sakerna vi omger oss med kan vara hållbara och utan hälsofarliga tillsatser. Vi kan både ha kortare arbetstid och en rikare fritid. Vi kan konsumera mindre och ändå ha det bra. All vår energi kan komma från förnybara källor. Detta är fullt möjligt.

Men framtiden kan också bli svår och farlig. Den nuvarande användningen av naturresurser är ohållbar. Vi lever i en värld som redan är tydligt påverkad av klimatförändringar, gifter och skövling av omistliga naturvärden. Vinstjakt till varje pris går före hänsyn till biologisk mångfald och planetens förmåga att försörja oss alla. Om inget görs kommer det att leda till ännu fler förstörda ekosystem, stigande havsnivåer, extrema väderhändelser och omfattande befolkningsförflyttningar. Det kommer att slå hårt mot hela världen, inklusive Stockholmsregionen.

Idag ligger svenskarnas utsläpp av växthusgaser tolv gånger högre än vad som borde vara en absolut övre gräns. Ser vi till hela vår resurskonsumtion skulle det behövas fem jordklot om alla levde som i Stockholmsregionen.

Att bara tala om genomsnitt döljer dock viktiga skillnader. I själva verket står vissa grupper för en långt större klimat- och resurspåverkan än andra. Män mer än kvinnor och höginkomsttagare långt mer än låginkomsttagare. Det är därför män och höginkomsttagare som måste ställa om mest.

Vissa områden och kommuner i vår region domineras av välbärgad medelklass och rika hushåll som genom stora hus, många bilar, otaliga flygresor och stor konsumtion sätter ett ohållbart klimatavtryck på vår planet. Samtidigt kanske de köper ekologisk mat och ser sig som miljöföredömen.

Men klyftorna i dagens ekonomiska system skapar också stora grupper av människor med begränsade möjligheter till konsumtion. De köper ofta kläder på second hand, åker kollektivt och stannar hemma på semestern, vilket paradoxalt nog gör dem till miljöföredömen.

Vi vill inte göra fattigdom till norm. Däremot kan inte kapitalets rovdrift och överklassens överdrivna konsumtion fortsätta forma vårt samhälle. Istället ska vi hushålla med och rättvist fördela de naturresurser som vi är satta att förvalta. Övertygande forskning visar nämligen att konsumtionshets och slöseri med naturresurser är mindre i mer jämlika samhällen.

Vill vi bevara våra ekosystem och förbättra välfärden för det stora flertalet behöver vi göra stora förändringar i samhället.

Borgerligheten tror att vi människor enbart drivs av ekonomiska faktorer. Då blir politikens mål skattesänkningar, ökade klyftor och materiell tillväxt. I deras samhälle är allt till salu, även naturen. Den politiken tar inte hänsyn till sociala eller ekologiska värden och slår sönder samhället.

Vi i Vänsterpartiet vet att människor även drivs av omtanke om kommande generationer och solidaritet med utsatta människor i Sverige och världen. Vi vill förstås ha det bra, men inte på bekostnad av andra. Vår miljö och våra välfärdssystem, ytterst vår framtid, är inte till salu.

I vår vision om en hållbar Stockholmsregion bör de totala utsläppen orsakade av vår samlade konsumtion vara mindre än ett ton per person 2040. Vårt ekologiska fotavtryck ska i princip inte vara större än vad ett jordklot kan tillhandahålla. Vi ska ta ansvar både för det som produceras i regionen och för vår konsumtion av varor tillverkade utanför Sverige.

Den privata konsumtionen står för drygt 80 procent av de konsumtionsbaserade växthusgasutsläppen och den offentliga konsumtionen för cirka 20 procent. Den privata konsumtionen kan i sin tur delas upp i tre stora poster: mat (drygt 25 procent), boende (drygt 30 procent) och resor (30 procent).

För att bli en hållbar region behöver vi både ta itu med den offentliga verksamhetens klimatpåverkan och skapa förutsättningar för enskilda att leva inom ramarna. Det vi gör tillsammans i den offentliga sektorn är bättre för klimatet än vår privatkonsumtion. En viktig slutsats är att vi kommer behöva dela på fler resurser och göra mer tillsammans.

Många kommuner i Stockholms län har redan målsättningar för minskade utsläpp och andra klimatmål. Det är bra, men vi i Vänsterpartiet vill driva på för att hela regionen beslutar att utsläppen av växthusgaser i regionen ska vara nära noll redan 2030.

Vänsterpartiet vill införa klimatbudgetar både kommunalt, regionalt och nationellt. Där fastställs lång- och kortsiktiga utsläppsmål för alla samhällssektorer. De kopplas till konkreta åtgärder för att minska utsläppen och anpassa samhället till pågående klimatförändringar. De ska följas upp årligen. Alla politiska beslut ska analyseras ur klimat- och resurssynpunkt.

Det är också hög tid att inse att klimatförändringarna redan är här. Därför behövs också anpassningsåtgärder. Alla kommuner bör omgående tillsätta expertgrupper för att utarbeta åtgärds- och anpassningsprogram för både land- och vattenrelaterade klimatproblem.

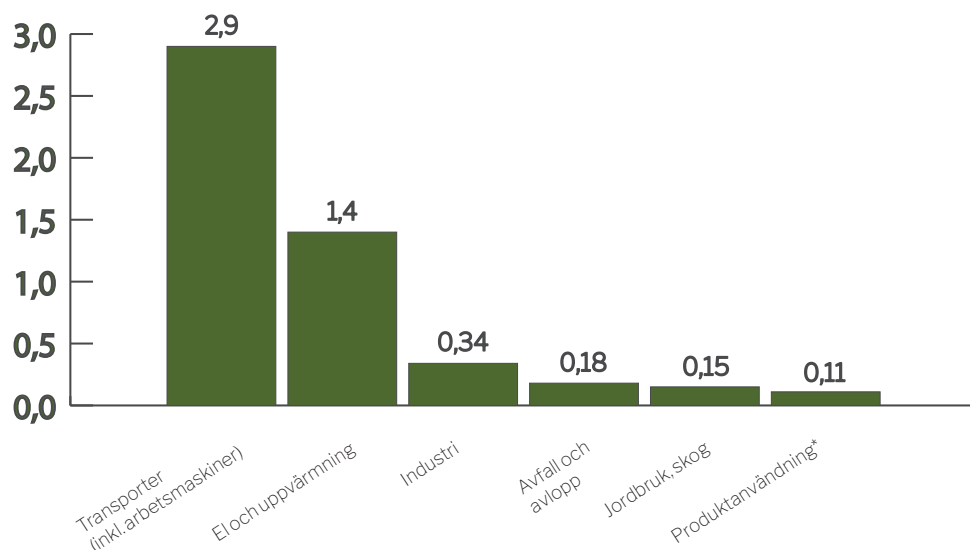
Det räcker inte med lokala ansträngningar. Även på riksplanet och internationellt behövs en ny politik som vågar bryta med den rådande kapitalistiska ordningen och kraftfullt ökar den gemensamma finansieringen av basala nyttigheter. En politik som skyndsamt avvecklar användningen av fossila bränslen på global nivå.

Ska den här omställningsvisionen förverkligas är det viktigt att ett vasst Vänsterparti får större inflytande både i riksdagen och i kommuner och landsting. Men inte ens det räcker – det krävs också en stark organiserad gräsrotsrörelse som sätter press på politiker och andra samhällsaktörer. Nu är det planetens, och vår, tur.

Vårt fotavtryck är för stort

Stockholmsregionen har ett ohållbart klimatavtryck. Enligt den officiella statistiken från Naturvårdsverket ser det ut som om regionen släppte ut 5,1 miljoner ton CO₂e år 2015. Det är en viss nedgång från 2014 vilken delvis beror på energieffektivisering men mest förklaras av att alltmer produktion förläggs utanför länet, främst utomlands. Majoriteten av våra utsläpp syns alltså inte i länsstatistiken. Dessa utsläpp bokförs på någon annans konto.

Utsläpp inom länet 2015 i miljoner ton (Naturvårdsverket)

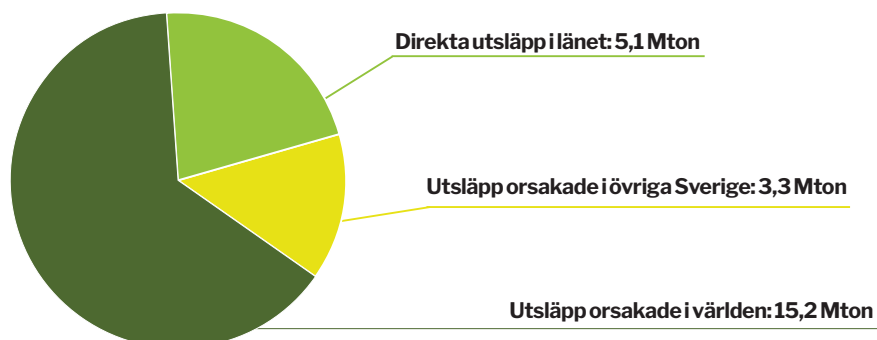
* Avser diffusa utsläpp från lösningsmedel med mera.

Den stora delen av stockholmarnas klimatavtryck kommer från vår konsumtion av importerade produkter och livsmedel, och av flygresor där utsläppen inte syns i vår statistik.

Om vi utgår från genomsnittet för landet som helhet så orsakar den samlade konsumtionen i Stockholms län 2014 utsläpp på 23,6 miljoner ton koldioxid. Det betyder att vi stockholmare orsakar nästan fem gånger mer utsläpp utanför länets gränser än innanför. Hushållens konsumtion står för nästan två tredjedelar av dessa utsläpp.

Även om siffrorna för de direkta utsläppen i länet och de beräknade utsläppen av vår totala konsumtion inte är direkt jämförbara så illustrerar vi proportionerna i detta diagram.

Stockholmsregionens totala utsläpp: 23,6 miljoner ton CO₂e

En hållbar nivå

Idag har världen släppt ut för mycket växthusgaser. Vi behöver komma ner till nollutsläpp så snart som möjligt. På sikt ska vi inte orsaka mer utsläpp än vad planetens skogar, mark och hav långsiktigt kan ta hand om. FN:s klimatpanel är osäker på upptagningskapaciteten, och säger att den netto är mellan ett till fem miljarder ton CO₂e per år.

Om vi utgår från medelvärdet tre miljarder ton så betyder det omkring 0,4 ton per världsmedborgare, det vill säga mindre än ett ton. FN-organet UNEP anger att de globala utsläppen måste ner till långt under ett ton per person till 2050 om vi ska ha någon chans att nå det så kallade 1,5-gradersmålet. Idag genererar en genomsnittlig svensk tjugo gånger mer i utsläpp. Så det är en lång väg kvar och ont om tid.

Naturskyddsföreningen har beräknat att en årlig minskning med fem procent av utsläppen från vår totala konsumtion skulle innebära att utsläppen 2050 blir 1,3 ton CO₂e per person jämfört med dagens nästan elva ton per person. Egentligen behöver vi alltså minska vår klimatpåverkan snabbare än så.

Det räcker inte att bara minska utsläppen

Halten koldioxid har nu blivit så hög i atmosfären att klimatet börjar bli instabilt. Vi är så sent ute att det inte räcker med att komma ner till nollutsläpp så fort som möjligt. Dessutom måste vi se till att jordens förmåga att ta hand om koldioxid förbättras, framför allt genom att förändra jord- och skogsbruket, och troligen även begrava en hel del koldioxid på teknisk väg.

Ett forskarlag har tagit fram en global klimatlag som innebär halverade utsläpp vart tionde år för världen, samt att markens och skogens förmåga att ta upp koldioxid ska förbättras i snabb takt, med 2,5 miljarder ton CO₂e årligen i ökad kolinlagring till 2030 och nästan fyra miljarder ton till 2040. Av detta bör Sverige och Stockholms län göra minst sin beskärda del.

Hoten mot den biologiska mångfalden och gifter i miljön

Forskarna har definierat nio gränsvärden som är grundläggande för fungerande ekosystem och hållbar försörjning för mänskligheten. Fyra av dessa, klimatförändringarna, exploatering av mark och skogar, förlust av biologisk mångfald och obalanserade flöden av kväve och fosfor överskrider vi redan med råge. När det gäller alla kemikalier och plaster som vi släpper ut i miljön så vet forskarna inte hur det kommer att påverka vår hälsa och naturen i framtiden. De är som tickande miljöbomber.

Vår skövling av viktiga ekosystem som våra hav, skogar, regnskogar och mangroveträsk orsakar en snabb minskning av antalet arter och vilda djur. Matindustrin domineras idag av en handfull odlade arter av växter och djur på bekostnad av den mångfald som kännetecknar livskraftiga ekosystem. Antalet ryggradsdjur har mer än halverats på bara 40 år. Även antalet arter minskar hastigt. På bara några årtionden har omkring sju procent av jordens arter redan utrotats av människan.

En hållbar och rättvis klimatpolitik behöver förenas med arbetet för att skydda och stärka den biologiska mångfalden, och med att så långt möjligt komma ifrån plast- och kemikaliesamhället.

Vänsterpartiet vill:

- Att länet tar ansvar för att minska utsläppen som orsakas av vår samlade konsumtion, inklusive importerade varor och internationella flygresor.

- Att vi i länet senast år 2040 inte orsakar mer utsläpp totalt än motsvarande mindre än ett ton per person och år.
- Att klimatarbetet går hand i hand med arbetet för att rädda den biologiska mångfalden.

Naturvårdsverket beskriver tre olika sätt att beräkna utsläpp av växthusgaser och vår klimatpåverkan. Det är viktigt att hålla reda på vilket mått som avses när olika siffror presenteras.

Fakta

Territoriella utsläpp – huvudsakligt mått (används i FN)

Utsläpp inom Sveriges, eller länets, gränser. Beräknas utifrån detaljerade data om aktiviteter som utförs inom Sveriges gränser. Används för att följa upp klimatmålen som satts upp för Sverige inom FN, EU och nationellt.

Produktionsbaserade utsläpp – kompletterande mått

Utsläpp från svenska aktörer. Beräknas utifrån detaljerad statistik om svenska företags och människors bränsleanvändning i kombination med de territoriella utsläppen. Omfattar utsläpp som skett både utanför och innanför Sveriges gränser, och följer samma avgränsning som gäller för nationell ekonomisk statistik - nationalräkenskaperna.

Konsumtionsbaserade utsläpp – kompletterande mått

Utsläpp, klimatpåverkan som svensk konsumtion orsakar i Sverige och andra länder. Beräknas modellbaserat vilket ger stor osäkerhet för utsläpp i andra länder från det som vi importerar. Utsläppen i Sverige från konsumtion baseras på de produktionsbaserade utsläppen.

Klimatsmart och rättvis stadsplanering

Stockholmsregionen har flera utmaningar på området boende och samhällsplanering. Befolkningen växer och det behövs tiotusentals nya bostäder. Det finns ett stort behov att rusta upp främst allmännyttans nuvarande bostadsbestånd, samtidigt som en klimatomställning av regionen ställer krav på energieffektivt och transportsnålt boende. Bostäder och service står för närmare hälften av länets energianvändning och det är bråttom att minska den. Problemen har på många håll i länet förvärrats av en borgerlig politik som gynnar bilar framför andra färdmedel, bostadsrätter och villor framför hyreshus, arenor och köpcentrum framför allmänna miljöer som bibliotek och grönytor: kort sagt en politik som gynnar höginkomsttagare och byggbolag framför övriga invånare och samhällets långsiktiga intressen.

Borgerlig bostadspolitik har lett till skenande priser, bostadsbrist och i förlängningen trångboddhet för breda grupper, samtidigt som höginkomsttagare har försett sig med en överstandard vars resurs- och energiförbrukning är ohållbar. Det som byggts är främst lyxlägenheter i redan tätbebyggda, centrala lägen, ofta genom att nagga grönområden i kanten snarare än genom att bygga igen sår i stadsbilden och bidra till en förbättring av stadsdelarna.

Många kommuner har använt de hyresintäkter som skulle ha gått till renoveringar och nybyggnation till allmän kommunal verksamhet och skattesänkningar, främst för höginkomsttagare. Hyresrätter i attraktiva lägen har gjorts om till bostadsrätter, samtidigt som fastigheter i ytterområden säljs ut till privata fastighetsägare som inte sällan satsar på lyxrenoveringar vilka syftar till att höja hyrorna och byta ut hyresgästerna.

Vår vision 2030: En socialt och ekologiskt hållbar storstadsregion

Vänsterpartiets mål är att Stockholmsregionen ska erbjuda klimatsmarta och attraktiva bostäder åt alla. Vi vill att regionen präglas av blandad bebyggelse med olika upplåtelseformer, i form av klimatsmarta fastigheter i balans och harmoni med naturområden. Ett viktigt redskap är en offensiv allmännytta som renoverar nuvarande bestånd och bygger nya billiga hyresrätter. Sammanlagt vill vi bygga runt 22 000 nya lägenheter i länet varje år fram till år 2030. Närhet till kollektivtrafik och cykelvägnät ska vara en förutsättning för alla nya bostadsområden. Majoriteten av det som byggs bör vara hyresrätter för att återskapa en bättre blandning av upplåtelseformer.

Vi eftersträvar levande miljöer där varje stads- eller kommunal del erbjuder det mesta vi behöver i våra liv. Olika typer av bostäder, arbetsplatser, tillgång till offentlig service som barnomsorg, skola, fritids, vårdcentraler, äldreboende, kommunala förvaltningar och så vidare – dagligvaruhandel, kollektivtrafik, icke-kommersiella möteslokaler och grönområden. Kompakt, men med närhet till natur. För att skapa en jämnare fördelning mellan stad och land är det vår mening att en tredjedel av de nya bostäderna bör byggas i stad och närförort, en tredjedel i yttre förorter och en tredjedel på landsbygden.

Social och ekologisk samhällsplanering

Vi vill vara med och skapa en god region för alla människor att leva i genom en social och ekologisk stadsplanering för rättvisa, jämlikhet och hållbarhet. Det innebär exempelvis att vi bygger bort bostadsbristen, men också att vi sparar städernas gröna ytor. Parker och grönområden ger inte bara ytor för rekreation som bidrar till psykologiskt välbefinnande – de fyller också en viktig funktion i de urbana

ekosystemen. Ekosystemtjänsternas reglerande funktion har ofta visat sig vara överlägsna motsvarande tekniska lösningar. Våra gröna ytor renar luft och dagvattnet, förhindrar i viss mån mindre översvämningar vid skyfall samt kyler ner staden under värmeböljor vilket hjälper till att motverka effekterna av allt varmare somrar. De erbjuder en allmän yta, utan inträde eller motkrav i form av förväntad konsumtion, där man fortfarande kan aktivera sig och mötas oavsett ekonomi. Detta gäller även strandlinjerna. De många undantagen och kryphålen i strandskyddet behöver täppas till så att det upprätthålls även i stadsmiljö. Vi vill att grönytefaktorn, GYF, vid nybyggnation i kvartersmark ska vara minst 0,6 och att ingen ska ha mer än 275 meter från bostaden till närmsta park eller grönområde.

I stället för att bygga igen grönområden vill Vänsterpartiet i städerna främst bygga på redan hårdgjord mark. En detaljerad plan ska upprättas där eventuellt byggande på grönområden specificeras och övriga gröna områden skyddas genom reservat. Vi vill bygga på ytor som andra verksamheter lämnar eller som nu används för bilar. Som exempel kan nämnas vårt förslag Karolinastaden på de ytor Karolinska sjukhuset lämnar, gamla industriområden och förslaget till en ekostad på Bromma flygplats.

Överdäckade vägar, liksom avsmalnade vägar med mindre trafik, ger utrymme för ny bebyggelse i centrala lägen samtidigt som det ökar framkomligheten i staden för gång- och cykeltrafikanter och förbättrar områden som idag är utsatta för buller och avgaser. De stadsdelar som idag är glest befolkade med stora så kallade ”villamattor” kan varsamt förtätas och ge utrymme för blandad bebyggelse med hyresrätter samt ökad service. Något som även ger underlag för utbyggd kollektivtrafik och ökad lokal gemenskap.

Ny syn på boendet

Drygt 40 procent av alla hushåll i Stockholm består av ensamstående utan barn. Samtidigt är majoriteten av alla bostäder byggda för mindre familjer. Det betyder att många människor lever större och dyrare än de behöver medan andra trängs i boenden som inte är anpassade efter deras behov. Ur klimathänseende är detta givetvis förkastligt. Vi menar att man vid nybyggnation ska prioritera små, yteffektiva och flexibla hyreslägenheter med låg hyra. Större lägenheter bör byggas så att de fungerar för vänner som delar bostad likväl som för stora barnfamiljer. Kollektivhus med relativt små kök, badrum och vardagsrum och desto större gemensamma utrymmen är både miljövänliga och kan bidra till att bryta ensamboendes sociala isolering. Detta står i kontrast till de bostadsrätter (med egen bastu och teppanyakihäll) där de som har råd idag bygger nytt och stort eller slår samman flera mindre lägenheter och på så vis tar större andel av stadens fysiska och ekologiska utrymme än övriga invånare.

Klimatsmart nybyggnation

Byggnation av mer climateffektiva hus har en något högre investeringskostnad (ofta anges 5-10 procents högre kostnad för ett riktigt bra miljöhus jämfört med ett standardhus), vilket inte är något problem för en långsiktig ägare eftersom kostnaden tjänas in genom lägre energiförbrukning. Byggbolag som snabbt säljer av fastigheterna till bostadsrättsföreningar och privata hyresvärdar saknar denna långsiktighet, och därför vill vi se hårda energikrav och ekologiskt byggande som villkor för markanvisningar.

Vänsterpartiet budgeterar för investeringsstöd till byggbolag som bygger klimatsmart. Vi vill också att tillsynen blir mer rigorös så att byggsektorn följer de nya byggreglerna, inklusive de om nära-noll-energibyggnader år 2018–2020. Vi vill följa Zürich och Köpenhamns exempel och se till att alla tak som byggs efter 2018 och som har en lutning på 30 procent eller mindre är gröna. Med hjälp av solpaneler och solvärme kan fler nya byggnader bli plusenergihus.

Det är viktigt att ställa krav på klimateffektivitet för byggnaders hela livscykel. Nuvarande lagstiftning reglerar nya byggnaders energianvändning men tar inte hänsyn till klimatpåverkan i produktionsledet. I dagsläget är klimatpåverkan för att producera en byggnad jämförbar med samma byggnads energianvändning under 50 år. Vi uppmanar därför särskilt till byggande av flerfamiljshus i trä, som förutom låga utsläpp under byggtiden även binder kol under lång tid. Det är inte orimligt att tänka sig att vi kan skala upp från att fem procent av nybyggnationen år 2018 är i massivträ till att minst 60 procent av nybyggnationen år 2030 består av massivträhus. För att minska klimatpåverkan under byggprocessen vill vi att man tar fram ett regelverk för klimatkompensation vid byggproduktion. På så vis motiveras byggbranschen själv till att finna nya innovativa lösningar då dagens utsläppstunga byggmetoder blir för kostsamma.

Omställning av befintliga byggnader

Vänsterpartiet har under mandatperioden 2014–2018 kommit överens med regeringen om ett statligt investeringsstöd för byggande av hyresrätter samt att en miljard kronor årligen avsätts till ett upprustningsstöd för miljonprogrammets bostäder. För att få ta del av upprustningsstödet krävs att det sker en omfattande renovering, att renoveringen innebär betydande energieffektivisering och att hyreshöjningarna efter renoveringen begränsas. Utöver detta finns också riktade stöd för installation av solpaneler. Detta är bra men givetvis inte nog och därför vill vi i Vänsterpartiet Storstockholm ta fram ett vidare regionalt investeringsstöd för energieffektivisering av länets bostäder.

Vänsterpartiet vill:

- Att grönytefaktor, GYF, vid nybyggnation i kvartersmark ska vara minst 0,6. Se ”GYF - grönytefaktor för kvartersmark Stockholms stad” 2015-06-17. Mycket förenklat kan sägas att 0 = inga grönområden alls och 1 = bara grönt och inga hus. Dock räknas även faktorer som biodiversitet och ekosystemtjänster in. Ju högre siffra desto högre grönvärden.
- Följa Zürich och Köpenhamns exempel och se till att alla tak som byggs efter 2018 och som har en lutning på 30 procent eller mindre är gröna.
- Ta fram ett regelverk för klimatkompensation vid byggproduktion för att minska klimatpåverkan under byggprocessen.
- Ta fram ett vidare regionalt investeringsstöd för energieffektivisering av länets bostäder.
- Att ingen ska ha mer än 275 meter från bostaden till närmsta park eller grönområde. Enligt Boverkets rapport ”Bostadsnära natur”, ett regeringsuppdrag kopplat till miljö kvalitetsmålet ”God bebyggd miljö”, hänvisas till forskningresultat som visar att 300 meter är ett gränsvärde för avståndet mellan bostad eller skola till grönområde för att man ska använda det ofta.

Människor eller bilar?

Bilismen har sedan efterkrigstiden blivit alltmer dominerande i vår ekonomi och i planeringen av våra städer. Det gör bilismen till en miljöfråga i vid mening. Vårt bilberoende bidrar inte enbart till klimatförändring, utan även till lokala miljöproblem som buller, avgaser och partikelföroreningar. Bilar är dessutom skrymmande. De tar stora markytor i anspråk och tränger undan gående, cyklar och kollektivtrafik från vägar och gator.

Inom transportsektorn går omställningen till fossilfritt mycket långsamt. Infrastrukturplaneringen styrs till stor del av bilismen, vilket visar på de starka ekonomiska intressen som avgör vad som prioriteras. Fortfarande byggs och planeras motorvägar som leder till ökat bilberoende. Ännu kräver stat och kommuner att parkeringsplatser måste byggas till alla nya bostäder. Nästan alla trängsel-skatteintäkter går till nya vägprojekt. Stora köpcentrum placeras långt från bostadsområden. Även trenden att många barn går i skolan långt från hemmen vilar på och bidrar till en ohållbar bilism. Privatiseringen av vård och omsorg ökar transportbelastningen genom att olika företagsbilar snurrar omkring på samma gator.

Utsläpp från transporter

Under år 2015 stod transportsektorn för cirka 2,6 miljoner ton CO₂e i utsläpp, vilket är drygt 40 procent av de totala, direkta utsläppen i länet. Antalet bilar har ökat såväl i länet som i Stockholms stad. De positiva förändringar vi ändå ser är otillräckliga om vi vill nå länets klimatmål. Den genomsnittliga körsträckan har minskat med åtta procent mellan 2008 och 2015. Utsläppen har minskat med omkring en tiondel sedan 2010, främst beroende på snålare fordon och en ökning av biobränslen. Andelen laddbara fordon uppgår idag till omkring fem procent, men ökar alldeles för långsamt.

Godstransporternas miljöpåverkan har skjutit i höjden närmast okontrollerbart. På 20 år har utsläppen från bussar och tunga lastbilar ökat med 44 procent i länet. Från lätta lastbilar har utsläppen ökat med hela 84 procent. Produktion och distribution förväntas ske omedelbart, ”just in time”, något som ökar antalet transporter med ofta halvtomma lastbilar. Avregleringar har ökat konkurrensen och försämrat arbetsvillkoren på ett sätt som är oacceptabelt.

Utsläppen från transporter ökar inte bara i Stockholmsregionen utan även internationellt. Genom globaliseringen skickas allt fler varor kors och tvärs över planeten. En allt större del av det vi konsumerar här har producerats hundratals mil härifrån. När utsläppen från produktion och transporter räknas in i regionens utsläpp blir de mer än dubbelt så stora.

Landstingets resvaneundersökning 2015 visade att 41 procent av alla resor sker med bil, 32 procent med kollektivtrafik, 7 procent med cykel, 15 procent till fots och 5 procent övrigt - till exempel båt. Bilen används mer av män, mer på fritiden, mer i länets yttre delar och mer av äldre personer. När man ser på resor till och från arbetet blir siffrorna lite annorlunda. Då ser man att kollektivtrafiken dominerar för resor till och från arbetet. Enligt den regionala cykelplanen från 2013 fördelar sig arbetsresorna så att 50 procent åker kollektivt, 30 procent åker bil, 15 procent går och 5 procent cyklar.

Gångtrafiken behöver prioriteras. I tätorterna hänvisas gående ofta till bullriga trottoarer och tvingas vänta länge vid övergångsställen, utanför tätorterna saknas ofta trottoarer och gångvägar helt vilket gör promenader farliga. Cykelanvändningen ökar glädjande nog centralt i tätorterna men mycket mer kan göras för att

Stockholmsregionen ska komma upp i nivå med Köpenhamn, Berlin, Amsterdam – eller Umeå.

Privatbilismen i stadsbygd är väldigt ineffektiv. Idag är beläggningen för personbilar cirka 25 procent eller i snitt 1,2 personer per fordon. Det är oförsvarbart att fortsätta med en så ohållbar användning av resurser och gatuutrymme.

Såväl spårbunden trafik som övrig kollektivtrafik lyfts fram i debatten men har förlorat andelar till bilismen. Järnvägen har stora underhållsbrister, både på grund av bristande resurser samt outsourcing, utförsäljningar och externa entreprenader som gjort det omöjligt att samordna och ha överblick över åtgärderna. Det är trångt på tåg och bussar. Samtidigt har taxorna ökat mycket mer än exempelvis bensinpriset och det är nu besvärande dyrt att åka kollektivt.

Flyget framstår som en allt större och snabbt växande utsläppskälla. En ny undersökning i Stockholms stad visar att stockholmarnas flygande idag står för större utsläpp än bilresorna. Starka ekonomiska intressen har gjort att planerna på nedläggning av Bromma flygplats skjutits långt in i framtiden. Samtidigt planerar Arlanda för att öka antalet resenärer med 270 procent (!) till 2070. Flygresandet gynnas av att det inte beskattas på samma sätt som övriga trafikslag och inte heller betalar för sina klimatkostnader.

Vår vision

Vi vill ha en storstadsregion där behovet av transporter minskar, där trafikplaneringen är klimat-, genus- och rättvisemedveten, och där transportsystemet är nära fossilfritt 2030.

Transportsystemet ska prioriteras utifrån gång-, cykel- och kollektivtrafik. Personbilar ska ses som komplement utifrån behoven i länets landsbygd och andra särskilda behov.

Vår målsättning är att antalet persontransportkilometer inte ökar till år 2030, trots att befolkningen beräknas öka från dagens cirka två miljoner till knappt 2,6. Till 2040 ska transporterna minska med fem procentenheter per år. Flyget måste börja minska redan 2020.

När det gäller dimensionerna för de dagliga arbetsresorna ligger den stora potentialen i att öka användningen av cykel, inklusive elcykel, antingen för hela resan eller i kombination med kollektivtrafik. Det är yteffektivt med relativt låga investeringskostnader och ger stora vinster i utsläppsminskning och folkhälsa. Den regionala cykelplanen anger 20 procent som mål 2030 och till 2040 ska vi enligt Vänsterpartiet kunna vara uppe i 25 procent. Centralt i tätorterna kan det handla om 30 till 35 procent. Med en prioritering av goda förutsättningar för gångtrafiken bör den kunna behålla sin andel, 15 procent, både 2030 och 2040.

Med en ökad befolkning i goda kollektivtrafiklägen så kommer kollektivtrafiken att öka. Men vårt mål är att den också ska öka sin andel, inte minst när avgiftsfrihet genomförs. Vi tror på en ökning med fem procent till 2030 och ytterligare fem procent 2040. Vi är då uppe i en kollektivtrafikandel på 60 procent när det gäller arbetsresorna.

Bilanvändningen behöver minskas drastiskt om vi ska kunna komma i närheten av nollutsläpp av växthusgaser och hålla oss inom planetens ramar. Vi är övertygade om att det går att ersätta i princip alla arbetsresor med bil genom en kombination av restriktioner för bilanvändning och stöd till alternativen. När det gäller pendling till och från arbetet så leder vår vision till att endast tio procent av arbetsresorna behöver ske med personbil 2030, och till 2040 kan vi komma nära noll i behovet

av personbil för resor till och från jobbet. Detta är oberoende av om bilen är självkörande eller människostyrd. Då kan vi avskaffa nästan alla parkeringsytor vid våra arbetsplatser, och behovet av större vägar genom och runt regioncentrum minskar. Det frigör hårdgjord mark för bostäder och lokaler.

Minskat transportbehov

Minskade transporter sparar energi och därmed miljön, men är också en viktig välfärdsfråga. Forskning visar att långa pendlingsresor skapar stor stress. Alla delar av regionen bör därför ha kärnor med bostäder, arbetsplatser, skola, dagligvaruhandel, kollektivtrafikanslutning och övrig offentlig service av god kvalitet. Detta är i hög grad en fråga om trafiksnål samhällsplanering.

Genom att samhällsservicen återförs till offentlig sektor och att vård och skola i högre grad baseras på närhetsprincipen än ”fria val” minskar transportbehovet ytterligare. En arbetstidsförkortning betyder också mycket för minskningen av transportbehovet.

Bilismens maktordning måste brytas

Vi måste resa annorlunda och transportera smartare i framtiden. Det är också så vi återtar städernas gaturum. Därför är det oförsvarbart att fortsätta satsa miljardbelopp på nya motorvägar. Förbifart Stockholm, med anslutande breddningar, fyller ingen funktion för biltrafik år 2040. Östlig förbindelse, Tvärförbindelse Södertörn och andra större vägsatsningar måste lyftas ur planeringen. De stora markytor som därmed frigörs behöver redan runt 2030 planläggas för boende, service, arbete, stadsodling och kollektivtrafik. Så länge det finns intäkter kvar från trängselskatter ska de gå till kollektivtrafik och cykelleder.

Vi måste minska vägtrafiken i hela regionen, men särskilt angeläget är det att tätortskärnorna blir i princip bilfria till år 2030. Vi börjar med att öka antalet bilfria gator och körfält reserverade för kollektivtrafik samt med att drastiskt minska antalet parkeringsplatser. Kravet på bilparkering vid nybyggnad tas bort till förmån för krav på närhet till kollektivtrafik.

När bilismen minskar uppstår stora ytor för människor. Längs vägarna uppstår platser för cykelvägar och uteserveringar. Gåendemiljöerna förbättras genom att bilarnas buller och avgaser minskar. Stadsbilden förändras helt när bilvägar, som idag ofta är långa barriärer för gående, kan korsas. Parkeringsplatser vid bostäder, köpcentra och arbetsplatser kan bli parker, torg eller tomtmark för bostäder, arbetsplatser och kommunal service. Vi menar också att det är kontraproduktivt att ha parkeringsbolag som är vinstdrivande eftersom de inte är intresserade av att driva på för minskad bilanvändning i städerna.

Helt utan bilar klarar vi oss inte, men de kommer bli färre, mindre miljöskadliga och deras prioriterade ställning i stadsplaneringen förändras helt. Genom att höja beläggningen i våra personbilar från dagens 25 procent till 50 procent skulle antalet bilar i stockholmstrafiken kunna halveras. Det skulle göra nya motorvägar och trängselskatter onödiga och halvera parkeringsbehoven utan att kapaciteten i kollektivtrafik och cykelvägnät behöver höjas. Det finns olika möjligheter att genomföra denna omställning av den privata biltrafiken till en kollektiv nytthet - alltifrån morötter som möjlighet för fyllda bilar att köra i kollektivtrafikkörfält till avancerade digitala system. Den diskussionen måste fortsätta. Vänsterpartiet vill direkt se kommunala stöd till bilpooler och samåkning.

I länets landsbygdsdelar måste bilen finnas kvar, men man ska inte behöva vara beroende av egen bil. Där underlaget inte räcker för traditionell kollektivtrafik skulle ett system liknande färdtjänst med kollektivtaxi kunna införas, liksom liftning från trafiksäkra liftstolpar.

I och med att arbetsresorna med bil ersätts med avgiftsfri kollektivtrafik måste systemet med förmånsbilar och avdragsrätten för arbetsresor med bil avskaffas. Vi vill också välja mer rättvisa och träffsäkra sätt att premiera inköp av transportmedel. Idag subventionerar staten inköp av dyra miljöklassade bilar, vilket ofta gynnar redan köpstarka personer och ökar bilanvändningen. Vårt förslag är att pengarna satsas på att ge statliga bidrag till inköp av cykel istället, vid sidan av den bonus till inköp av elcykel som redan har införts. För samma summa skulle betydligt fler trafikanter nås.

Debatten om bilen domineras helt av bränslefrågan. Det är naturligt för de som tror att bilanvändningen kan fortsätta öka. Men enligt vår vision och övertygelse måste bilanvändningen drastiskt minska. Samtidigt måste buss, taxi, lastbilar och arbetsfordon använda energieffektiva och fossilfria bränslen. Därför vill vi i första hand satsa på eldrift, men utan inblandning av fossil- eller kärnkraft. Som komplement till vissa fordon och fartyg är hållbart framtagen biogas ett alternativ. Övriga bio-bränslen bör användas sparsamt i vår region eftersom de riskerar att utarma skogen och konkurrera med matproduktionen.

Gångtrafikanterna är inte längre bortglömda

Alla är gångtrafikanter på väg till bussen, tåget eller bilen. Men så många som 15 procent går hela vägen till skolan, arbetet eller hemmet. Framkomlighet är viktigt. Många barn och gamla använder olika hjälpmedel och andra behöver ta sig fram med barnvagn eller dramaten-kärra. Goda gångvägar är grundläggande för våra dagliga transporter.

Vi vill prioritera gående högre även där bilar finns kvar genom exempelvis tätare och mer tillgängliga övergångsställen, fler trottoarer och bullerskyddade gångstråk samt så kallad feministisk snöröjning som innebär att gång- och cykelstråk prioriteras. Samtidigt behöver blandade gång- och cykelvägar försvinna. Gångtrafikanterna får en kraftigt förbättrad närmiljö när den täta biltrafiken försvinner men med en kraftigt ökad cykelanvändning blir det allt viktigare att separera gång och cykel.

Cykeln är framtiden

I vår vision har cyklandet en betydligt större andel av resandet än idag. Den kommer troligen även att få en skjuts av det ökade antalet elcyklar. Det handlar delvis om samhällsförändringar som minskar avstånden i våra liv, men också om att satsa på ordentliga cykelstråk som genomkorsar hela länet. Trafikverket har tillsammans med länsstyrelsen och landstinget tagit fram en bra plan för om- och utbyggnad av 850 kilometer cykelstråk för arbetspendling i hela länet. Planen bedöms kunna öka cykelpendlingen från fem procent till minst 20 procent år 2030. I länets centrala delar bör cykelpendlingen kunna bli uppåt 25–35 procent. Vänsterpartiet vill se den regionala cykelplanen förverkligad genom att den får en huvudman och en finansiering som kan garantera ett snabbt genomförande. Anslutande lokala cykelvägar ska byggas och finansieras av kommunerna. Det är viktigt att bostadsområden lokalt planeras och anpassas till en cykelvänlig miljö.

Vi vill också utveckla låncykelsystemet så att det finns i länets alla kommuner. För de som inte tar cykeln hela vägen vill vi ha cykelparkeringar vid alla hållplatser, säkra cykelparkeringar under tak vid kollektivtrafikens terminaler och stationer, samt utökade möjligheter att ta med cykeln i kollektivtrafiken.

Kollektivtrafiken dominerar

I Stockholms län är andelen resande i kollektivtrafiken redan hög men den behöver bli ännu högre. Vi planerar för en omställning från bilism till kollektivtrafik och cykel som gör transportsystemet jämlikt, bekvämt, tillgängligt och miljövänligt. Utöver att bygga nya spår och tvärförbindelser handlar det även om att öka kapaciteten och bekvämligheten genom täta turer samt smidigare övergångar och bättre passningar mellan olika trafikslag.

Vänsterpartiet vill se ökad statlig medfinansiering av samhällsnyttig kollektivtrafik. Senast år 2030 vill vi se en helt avgiftsfri kollektivtrafik, så kallad nolltaxa.

Nolltaxa för alla i kollektivtrafiken, tillsammans med satsningar på cykelanvändning och minskat utrymme för bilar, kan bli slutet för den massbilism som oavsett drivmedel hotar klimatet och jordens resurser. Minskad bilism möjliggör i sin tur en mer effektiv markanvändning; vi kan återta ytor som idag är reserverade för bilar och använda dem till att bygga bostäder utan att offra viktiga grönområden.

Nolltaxan omfördelar mycket påtagligt från rik till fattig och ger alla, oavsett resurser, samma möjligheter att röra sig obehindrat i hela länet. Nolltaxa är dessutom en feministisk satsning då majoriteten av kollektivtrafikanterna är kvinnor och lågavlönade. Därför är nolltaxa inte bara viktigt för klimatet utan även en demokrati- och jämställdhetsfråga.

Kollektivtrafik är en självklar del av den generella välfärden och självklart ska den generella välfärden vara gemensamt finansierad. Redan nu är hälften av kollektivtrafiken gemensamt finansierad genom landstingsskatten. Nolltaxa innebär att även den andra halvan blir gemensamt finansierad. Det handlar om en årlig kostnad på åtta miljarder kronor.

Genom drift av betal- och kontrollsystem försvinner idag cirka en miljard kronor årligen bort från att göra nytta i trafikproduktionen. Samtidigt går lika mycket till vinster till riskkapitalisterna bakom de stora privata trafikföretagen. En kombination av nolltaxa och offentlig drift skulle ge utrymme för att öka trafikutbudet med 30 procent. Det motsvarar den ökning som SL beräknar kunna bli följden av att resorna blir avgiftsfria. Då har man ändå inte tagit hänsyn till att nolltaxan gör resorna snabbare, effektivare och att turtätheten kan ökas.

Den gemensamma finansieringen kan organiseras på flera olika sätt. Alla är, var och en eller i kombination, mer rättvisa och klimatsmarta än det nuvarande systemet med taxor som är tunga att bära för dem med små eller inga inkomster. Vänsterpartiet vill särskilt undersöka möjligheten att ta ut en regional moms och/eller arbetsgivaravgift för att finansiera nolltaxan. Den fullt ut gemensamt finansierade kollektivtrafiktaxan ska vara genomförd till 2030.

På väg mot en fullt genomförd nolltaxa vill Vänsterpartiet redan under mandatperioden 2019–2023 genomföra att alla barn, ungdomar och pensionärer åker fritt, att alla spärrar har tagits bort och nya entréer har öppnats, att automatisk visering genomförts på alla bussar och att några entreprenörer har ersatts med trafik i egen regi.

Tunnelbana

Genom Stockholmsöverenskommelsen har beslut fattats om en utbyggnad av tunnelbanan till Nacka, Solna och Barkarby. Vänsterpartiet stöder detta och även de delar av Sverigeöverenskommelsen som innebär satsningar på tunnelbana Fridhemsplan–Älvsjö och Spårväg Syd. Till 2040 föreslår vi också en förlängning av Nackabanan till Orminge. Vänsterpartiet föreslår flera kompletteringar av tunnelbanesystemet som förlängningar till Älta, Huddinge, Hjulsta, Arninge, Viksjö samt en ny tvärbana mellan Vällingby och Bergshamra/Universitetet via Kista.

Pendeltåg

Vi vill sänka banavgifterna på järnvägen. Vänsterpartiet vill bygga dubbelspår till Nynäshamn/Norvik och nya pendeltågsstationer i Vega och Rågsved.

Spårvägar och lokalbanor

Spårväg Syd är under planering men om den inte är klar före 2034 föreslår Vänsterpartiet att elbuss dras längs ungefär samma sträcka.

BRT med eldrift – som överjordisk tunnelbana

Genom BRT, Bus Rapid Transport – vägstråk reserverade för bussar i täta turer med inglasade hållplatser, ges bra förbindelser även till områden utan spårtrafik. De har nästan samma kapacitet och snabbhet som tunnelbanor. Vi vill att BRT-stråk, liksom stombusslinjerna i Stockholms innerstad och infartslederna till Stockholm, elektrifieras. Det ger möjlighet till eldrift för en stor del av länets busstrafik och godstransporter.

Båttrafik

Stockholms län är en kust- och sjöregion men vattenvägarna utnyttjas alltför lite för persontransporter, detta trots att fartyg kan göras till energieffektiva och trivsamma färdmedel som i vissa fall förkortar resetiden. Vi vill se fler båtlinjer runt Stockholm, både i skärgården och i de centrala delarna, och undersöka linjer som tar bussar över Mälaren. Samma taxa ska gälla som i landtrafiken, det vill säga först SL-kort och sedan nolltaxa.

Båttrafikens drift ska antingen ske i offentlig regi eller av lokalt baserade företag. Alla fartyg, i länet och till Gotland, ska ställas om till drift med el eller biobränsle.

Godstransporter

Vänsterpartiet vill drastiskt minska mängden godstransporter för att minska utsläpp, trängsel och buller. Transportsnål samhällsplanering och minskad konsumtion minskar själva transportbehovet, och ökad samordning och samlastning minskar transportarbetet.

Vi vill flytta över transporter från väg till de mer energieffektiva transportslagen sjöfart och järnväg och skapa förutsättningar till detta även för regionala transporter till exempel mellan länets hamnar och regioncentra. Möjligheten att även utnyttja spårbundna fordon för transporter under lågtrafik samt småskalig inlandssjöfart ska utredas. Vi vill se ökad trafik på de inre vattenvägarna i skärgården och i Mälaren. Lågvärdigt gods som avfall och schaktmassor lämpar sig bra för att transporteras sjövägen, men även annan slags last såsom bränslen eller byggtransporter kan med fördel gå på fartyg.

Kortare transporter på järnväg och sjöfart bör möjliggöras genom täta, enkla och effektiva omlastningsplatser mellan fartyg eller tåg och lastbil. Istället för att godset körs ut direkt till kunder i ofta halvtomma lastbilar kan det först samlas upp i kommunala samlastningscentraler belägna längs infartsleder, järnvägsspår eller regioncentra. Där kan godset sedan packas om och köras ut till kunderna i fullastade miljöfordon, helst ellastbilar som kan utnyttja de elvägar som Vänsterpartiet vill bygga för elbussar. Utveckling av cykellogistik i distributionstrafik i stadskärnorna ska främjas genom lastcykelvänlig trafikplanering. Kommunerna bör använda styrmedel som miljödifferenterade hamnavgifter, regelverk för distributionsfordon och tidsstyrning av godsleveranser för att uppnå god effekt.

Vi satsar på att förstärka järnvägsnätet och därmed öka kapaciteten för godshantering. Dubbelspår på hela Nynäsbanan ska byggas skyndsamt eftersom de gynnar både person- och godstrafiken. Vi vill även använda olika styrmedel såsom hamn- och terminalavgifter, miljözoner, kommunala trafikföreskrifter och offentlig upphandling för att få över gods från väg till järnväg och sjöfart. Samtidigt behöver lastbilstransporterna och sjöfarten ställas om genom elektrifiering och användning av förnybara bränslen.

Det är också viktigt att offentliga sektorn ”tar makten över frakten” genom ett beställaransvar där beställaren ställer miljömässiga och sociala krav istället för att överlåta ansvaret till utföraren. Södertörnskommunernas gemensamma samordning av godsleveranser till kommunala verksamheter har minskat koldioxidutsläppen med 73 procent, vilket främst beror på att krav på förnybara bränslen har

ställt i upphandlingarna (IVL 2017). Vi välkomnar fler initiativ som genom samverkan ökar kapacitetsutnyttjandet. Ett exempel på detta är Älskade stad-konceptet i Stockholm. Där samordnar man inleveranser och avfallstransporter på ett nytt sätt. De kommunala avfallsbolagen ska samordna avfallstransporterna för att minska trängsel och miljöpåverkan.

Flyget måste minska

Inrikesflyget måste minska drastiskt söder om Sundsvall. Bromma flygplats måste läggas ned senast 2030 och ger då plats för en ny stadsdel. En skarp flygskatt behöver införas på både utrikes- och inrikesresor och Arlandas tilltänkta utbyggnad stoppas. En förutsättning är dock snabba och pålitliga tågresor över hela landet och till Europa i övrigt. Nattrafiken med tåg måste återupprättas.

Bilresor och transporter till Arlanda är en stor miljöbov och behöver minskas med hälften till 2030. Det kan ske genom att minska tillgången på parkeringsplatser samt att återinföra utsläppstak för flygplatsen.

Vänsterpartiet vill:

- Att transportsystemet dimensioneras för minskade transporter och prioriterar gång-, cykel- och kollektivtrafik.
- Cykeln har störst ökningspotential och 2040 ska 25 procent av arbetsresorna ske med cykel eller elcykel.
- Att andelen arbetsresor med bil 2040 är nära noll.
- Att nolldata införs senast 2030 i kollektivtrafiken som byggs ut för att klara 60 procent av arbetsresorna 2040.
- Att Bromma läggs ner och Arlandas tilltänkta utbyggnad stoppas. Flyget måste minska drastiskt.

Grön eller grå energi

Stockholmsregionens energianvändning fortsätter att vara miljö- och klimatmässigt ohållbar samt socialt och könmässigt snedfördelad. Utvecklingen går åt rätt håll, men alldeles för långsamt. Sedan 2010 har energianvändningen i länet endast minskat med sex terawattimmar, TWh. Det får sättas i relation till att vi idag använder 49 TWh energi årligen, vilket är nästan lika mycket som den svenska kärnkraften levererar i form av el under ett år.

Faktorer som klass och kön påverkar vår energianvändning. Ensamstående män utan barn gör till exempel av med 20 procent mer energi än kvinnor i samma situation. Ensamstående kvinnor med barn, boende i hyresrätt, och personer med låg inkomst bidrar minst till energikonsumtionen genom att ha mindre bostäder, flyga mindre, oftare åka kollektivt och konsumera mindre. En kraftfull beskattning av rika och en jämlik inkomstfördelning blir därför några av de viktigaste åtgärderna för att nå en mer hållbar energianvändning.

Vår konsumtion innebär också ett stort energiavtryck i de länder och områden där våra importerade varor produceras. Detsamma gäller de fossila bränslen som används i internationella transporter, liksom vårt ökande flygande.

Det är inte bara vår energianvändning som behöver gå ner. Även utsläppen inom länet behöver minska. Vänsterpartiet har genom en enveten kamp bidragit till att den enskilt största klimatboven i länet, Fortums kolkraftverk i Värtan, kommer att stängas 2022, vilket är en viktig delseger.

Trots att vi har haft tydliga klimatmål i flera år så ser totalutsläppen av växthusgaser per förbrukad enhet energi i länet inte ut att ha minskat de senaste åren. Utsläppen har gått ner, men det har också energianvändningen. Detta gäller särskilt byggsektorn men också industrin. Totalt sett står dock transporterna för den största andelen av koldioxidutsläppen.

Elanvändningen står för 20 TWh av länets energianvändning. Den egenproducerade elproduktionen i länet har minskat från drygt två till 1,8 TWh på fem år genom en minskning av el från kraftvärmeverken och så kallat industriellt mottryck, som tar tillvara spillvärme i produktionen. Vindkraft och solceller står fortfarande för en liten del, 0,2 TWh, varav soleden är marginell.

En stor del av eltillförseln till länet, cirka nio TWh, eller 45 procent, består idag av kärnkraft. Kärnkraften är en ineffektiv och alltmer kostsam energikälla. Uranbrytningen innebär stora miljöproblem. Det saknas fortfarande tillfredsställande lösningar för det radioaktiva avfallet som behöver hanteras i över 100 000 år. Idag börjar soleden vara lika billig att producera som el från befintlig kärnkraft, och prisutvecklingen går snabbt till solenergins fördel. En snabb utbyggnad av de alternativen i samband med energieffektivisering gör att de kvarvarande reaktorerna kan avvecklas i en planmässig och snabb takt.

Av länets totala energianvändning står de fossila bränslena, främst transportsektorn, för tretton TWh, fjärrvärmens för tolv TWh och förnybara bränslen står för drygt två TWh.

Länets energianvändning 2016 (TWh)	
Bebyggelse	29
Transporter	13
Industri*	5
Jordbruk	0,2
Energiförluster i produktion	1,8
Summa	49

* Siffrorna är från 2014.

Vår vision 2030: Engrön och rättvis energiomställning

Vi vill se en kraftfull omställning till 2030. Våra tre överordnade mål är att Stockholms läns energianvändning ska vara i stort sett fossilfri, att länets energianvändning minskat till cirka 36 TWh, samt att länets egen energiproduktion motsvarar mer än hälften av behovet.

All införd energi ska så långt möjligt vara förnybar. En fossilfri energianvändning innebär att inga fossila bränslen tillförs i något led. Därför har vi också fått bort all plast i de hushållssopor som används som bränsle i fjärrvärmens till 2030.

Vår vision 2040: All energi vi använder ska vara förnybar

Vi har nästan halverat vår energianvändning jämfört med idag, och all energi är förnybart producerad. Stockholms län är på god väg att inte använda mer energi än vad som ryms inom vår andel av vad vår enda planet kan bära.

Grundläggande strategier för energiförsörjning

I Vänsterpartiets ekonomisk-ekologiska program ges grunderna för en radikal och samtidigt genomförbar energiomställning där hundra procent förnybar energiförsörjning är målet för hela Sverige till 2040. Det krävs kraftfulla åtgärder för minskad energianvändning och energieffektivisering inom alla sektorer; särskilt transporter, bostäder och lokaler, värmeåtervinning och matproduktion. Vi behöver en omfattande elektrifiering av transportsektorn och industrin. Samtidigt krävs en planerad och omfattande utbyggnad av förnybar energi: solceller, solfångare, biogas (kompostering och rötning) samt utbyggnad av vindkraft. Infrastrukturen behöver utvecklas med nya elnät, lagringsförmåga och ökad flexibilitet för att klara en mer decentraliserad, demokratisk och hållbar energiproduktion. Elnätet ska kunna ta emot småskalig produktion från lokala anläggningar och så kallade plushus. För att göra detta möjligt är det nödvändigt att föra över infrastrukturen för energisystemen i samhällelig ågo. Det gäller stora distributionsnät och storskalig energiproduktion.

Utöver det behöver vi strategier på länsnivå för att nå en i princip fossilfri energiförsörjning till 2030. Vi utgår från att befolkningsutvecklingen i länet långsiktigt inte blir snabbare än landet i övrigt för att hela Sverige ska leva. I Stockholms län behövs en snabb utbyggnad av kollektivtrafiken, utfasning av fossildrivna fordon och begränsande åtgärder mot bilismen. Även energiproduktionen behöver ställas om. Vi behöver utveckla samarbeten med aktörer utanför regionen för att bygga ut vindkraften och kommunala och regionala strategier för snabb utbyggnad av solenergi. Det kräver både statliga och kommunala beslut samt stadsplaner som underlättar för människor att minska sitt ekologiska fotavtryck, till exempel vad gäller återbruk, återvinning, egen odling, hållbara transportvanor och energiåtgärder i hemmet. Fjärrvärmensnätet behöver ställas om till förnybara energislag, utsortering av plast från förbränningsopor, öppna system och spillvärmeutnyttjande. Det behövs nya byggkrav som minskar behovet av energikrävande kylning av lokaler inomhusklimat.

Nuläget och Vänsterpartiets mål i länet:

Länets energianvändning TWh	2011	2016*	2030	2040
Fossila bränslen	16	13	0,5	0
El	20	20	22	19
Fjärrvärme**	12	12	9	7
Biogas/biobränslen	1	2,3	3,5	3
Energiförluster i produktionen	1,8	1,7	1	1
Summa	50,8	49	36	30

*Vad gäller industrins andel på fem TWh är siffrorna från 2014.

**I el och fjärrvärmens finns såväl förnybara som fossila bränslen. År 2030 ska fossilinslaget vara borta.

Minskad energianvändning

En övergripande strategi är energieffektivisering. Vårt mål är en energieffektivisering med omkring 40 procent till 2030, viktat i förhållande till folkökningen och med 65 procent till 2040. Detta är möjligt genom att vi reser och transporterar mindre och smartare, genom ökad användning av elmotorer, genom ändrade konsumtionsmönster och genom att kraftigt minska energiåtgången i fastigheter.

Vår samlade politik vad gäller satsningar på ökad jämlikhet, välfärd, gröna jobb, kollektivtrafik, förändrad bostadspolitik ger större möjligheter till minskad energianvändning på ytterligare tio procent jämfört med vad den regionala klimatfärdplanen 2050 räknat med. Det ger en sammantagen energianvändning på 36 TWh år 2030 och 30 TWh till år 2040.

Ställ om fjärrvärmesystemet

Vänsterpartiet har drivit på för att lägga ner kolkraftverket i Värtahamnen till 2022. Det står ensamt för omkring 10–15 procent av regionens utsläpp. Detta ersätts av det nya bio-drivna kraftverket som togs i drift hösten 2016, samt av energibesparingar, solvärme och effektiv användning av fjärrvärmens i så kallade öppna system.

Omkring en fjärdedel av fjärrvärmens, drygt tre TWh, har fortfarande fossilt innehåll. Andelen kommer att minska kraftigt när Värtaverkets kolkraftverk stängs, när torv inte längre används och när all plast är utsorterad ur sopor som används som bränsle.

Öppen fjärrvärme innebär integrerade värme- och kylsystem där periodvisa överskott av värme eller kyla kan levereras in till fjärrvärmenätet. Dels utnyttjas överskottsenergi som idag helt går till spillo, och dels utnyttjas solenergi istället för fossila bränslen eller biomassa. Energisnåla system med öppen fjärrvärme bör utvecklas så snart som möjligt i alla länets fjärrvärmenät.

Kommunerna och länsstyrelsen behöver tillsammans trycka på för att konverteringen av de sista kvarvarande oljepannorna ska ske så snart som möjligt.

Ett varmare klimat och byggtrender med glasfasader har ökat efterfrågan på kylning av lokaler. Fjärrvärmebolagen försöker möta den efterfrågan genom förhållandevis energismart fjärrkyla. Men det är en problematisk utveckling. Vi föreslår att byggregler tas fram som styr mot arkitektoniska lösningar som gör det onödigt att kyla byggnader och satsar på klimatneutrala kylmetoder med sjöbottenvatten.

Ökad byggnation av passivhus och plushus tillsammans med solvärme, värmelagring och lokal produktion kommer på sikt att minska behovet av fjärrvärme. Utifrån den politik Vänsterpartiet driver räknar vi med att fjärrvärmens 2030 står för nio TWh energi och sju TWh 2040.

Största delen av bränslet till fjärrvärmens kommer att komma från skogen i form av biobränsle. Det är problematiskt då skogen behövs för många ändamål. Länets egen skog kan bidra med högst 0,5 TWh i form av biobränsle*. Vi behöver ta hänsyn till biologisk mångfald och behovet av trä för byggande. Länet behöver därför ”importera” biobränsle från andra delar av landet. Därför är energieffektivisering och andra värmelösningar viktiga att genomföra.

Bygg ut förnybar el

Solceller

Solenergi bär med sig enorma möjligheter för hållbar, decentraliserad och fossilfri energiförsörjning; inte minst i städer. Solceller kan monteras på tak, väggar, balkonger, offentliga anläggningar, broar, vägar, belysningsarmatur och industrianläggningar samt på icke nyttjade markområden. Solelens allt lägre kostnader gör att energin redan efter några år produceras i princip gratis och panelerna har en livslängd på över 25 år.

Om vi använder tio procent av takytorna i länet för solceller så kan det enligt Klimatfärdplan 2050 ge cirka 1,5 TWh i elproduktion. Om hela elförbrukningen ska täckas av solet krävs det enligt våra beräkningar 75 kvadratmeter solceller per invånare. Bostädernas elbehov kräver 25 kvadratmeter solceller per invånare. En stor del av denna potential kan uppnås om vi använder alla de ytor som vi nämnt ovan.

Därför sätter vi målet att solet kan byggas ut till tre TWh till 2030 och sex TWh 2040. För att det ska ske krävs politiska beslut.

Kommunerna bör driva på utbyggnaden genom att bilda egna kommunägda solcellsbolag vilka hyr takytor och andra ytor för att producera el till elnätet. De mindre kommunerna i länet kan bilda gemensamma solet-bolag. Bolagen kan också hyra ut solceller till fastighetsägare vilka på så vis slipper investeringskostnaderna och samtidigt får ner sina elkostnader. Kommunerna behöver också gå före och installera solceller på sina egna byggnader och anläggningar. Detta skapar en efterfrågan som underlättar för branschen att expandera. Arbetslösa ungdomar kan utbildas till solcellsmontörer. Med en jämn utbyggnad av tre TWh på tio år skapar vi ungefär 1500 gröna heltidsjobb i länet. Vi vill införa system med nettodebitering och installationsbidrag för solet för både privatpersoner och organisationer. Vi vill även underlätta bygglov vid installation av solceller och solfångare samt underlätta markanvisning och exploatering för projekt som innehåller egenproducerad förnybar el och värme. Vi föreslår också samarbetsprojekt med länets jordbruk, kommuner inom och utanför länet, samt företag om solcellsanläggningar på icke utnyttjad mark och byggnader.

Vindkraft

Idag finns 26 vindkraftverk i länet med en sammanlagd årlig produktion på 0,16 TWh.

* Klimatfärdplan 2050 anger att potentialen för bioenergi i länet har uppskattats till cirka en TWh idag och upp till två TWh 2050. Med övergång till ett kontinuitets-skogsbruk så kommer tillgången till bioenergi under en övergångsperiod på cirka 25 år att vara mindre. Därför anger vi potentialen inom länet till 0,5 TWh.

Energistudien för Stockholmsregionen bedömde att den tekniska potentialen för vindkraft i regionen uppgår till tolv TWh, varav 1,5 TWh till havs. Men det finns restriktioner på grund av natur- och kulturvärden samt stora områden med mycket befolkning.

En rapport från European Wind Energy Association har visat en stor potential för havsbaserade flytande vindkraftsparker även där djupet överstiger 50 meter. I en rapport bedömer SWECO att Sverige kostnadseffektivt skulle kunna bygga ut 300 TWh havsbaserad vindkraft, vilket är mer än dubbelt så mycket som landets totala elanvändning idag.

Länet behöver ta ett större eget ansvar för sin energiförsörjning istället för att förlita sig på att känsliga naturområden i fjällvärlden och Norrland ska kunna tas i anspråk för vindkraftsparker som försörjer oss med el. Därför behöver vi på sikt en större havsbaserad vindkraftspark i länets yttre vattenområden. Satsningen kan underlättas om försvarets vetorätt begränsas samt genom samrådsprocesser mellan länets kommuner, markägare och invånare främst på landsbygden. Även vindkraften ska omfattas av ett nettodebiteringssystem och att skattereglerna för vindkraftskooperativ ska förändras.

Vårt mål är att länet år 2030 ska producera fyra TWh och 2040 åtta TWh vindkraftsel.

Solvärme

Solens energi kan även användas till att värma vatten med hjälp av solfångare. Den tekniska potentialen för att tillvarata solenergi för uppvärmning har i regionala studier beräknats till 10–15 procent av uppvärmningsbehovet till år 2020, och 50–70 procent på längre sikt. Solfångare producerar mest på sommaren då de skulle kunna försörja länet med i princip allt varmvatten. Det finns även möjligheter att lagra värmen till vintern genom bland annat bergvärmesystem. Hälften av länets tappvarmvatten kan då framställas av solfångare.

Enligt en studie vid Aalto-universitetet i Finland är det möjligt att med lämpliga solenergisystem producera över 80 procent av energibehovet för uppvärmning av hushållen på våra breddgrader.

Vårt mål är att det år 2030 ska produceras totalt två TWh och till 2040 tre TWh solvärme i länet. I nybyggnationer som påbörjas från och med 2018 ska halva värmebehovet tillgodoses med solfångare kombinerat med värmelagring.

Bergvärme

Bergvärme är redan idag en kommersiellt lönsam energiform som kan byggas ut väsentligt på kommunal mark. Den kräver dock el motsvarande 30 procent av energiproduktionen och kräver därför tillgång till fossilfri el för att vara klimatsmart. När sådan finns bör bergvärmeproduktionen byggas ut inte minst för lagring av solvärme och som en basal, väderoberoende energiform.

Biobränsle

Om vi vill värna biologisk mångfald och skogen som kolsänka bör uttaget av biobränsle från skogen ske med försiktighet. Därför räknar vi med att länets skogar kan ge 0,5 TWh i biobränsle. I den mån vi använder skogsråvara för papperstillverkning kan rester som uppstår där, svartlut, till viss del användas för bränsletillverkning.

Biogas

Länets totala produktion av biogas uppgick 2015 till 256 GWh. Det är en liten minskning sedan 2012. Det visar på en alltför passiv politik och ett undernyttjande av biogasens potentialer som en fossilfri energikälla.

Insamlingen av matavfall från hushåll och offentliga verksamheter fungerar mycket sämre i Stockholms län än i många andra delar av landet. Statistik från SÖRAB visar att Stockholms kommuner samlade in knappt 52 000 ton matavfall under 2016, endast cirka 20 procent av den totala mängden matavfall i Stockholms län. Regeringen har satt målet att redan 2018 ska hälften av allt matavfall samlas in för produktion av biogas och gödningsmedel.

Vänsterpartiet sätter målet att 90 procent av matavfallet från hushåll, restauranger och storkök ska samlas in, eller komposteras, till år 2020.

Biogasproduktionen behöver fyrdubblas till 2030. Förutom avfall till reningsverken, och matavfall från industri, restauranger och hushåll, finns även stallgödsel. Dock innebär omställningen till ett ekologiskt och kretsloppsbaserat jordbruk att all naturgödsel och alla växtrester behöver återföras till marken och återanvändas i jordbruket. Det innebär att jordbruket inte kan bli mer än en marginell nettolieferantör av biogas till resten av samhället.

Sammantaget menar Vänsterpartiet att en TWh biogas kan produceras i länet 2030.

Förnybar el och fjärrvärme i kommunernas upphandlingar

Regionens kommuner samt Stockholms läns landsting köper stora mängder el och fjärrvärme till sina fastigheter och verksamheter. Sedan vår förra omställningsplan från 2014 har ännu fler kommuner i länet krav på förnybar el i sin upphandling. För Vänsterpartiet är det en självklarhet att all el som upphandlas till kommun och landsting ska vara förnybar.

Vi anser också att den offentliga sektorn ska kräva att leverantörer av andra tjänster och produkter som vill ha upphandlingsavtal enbart ska använda förnybar el i sin verksamhet.

Sammanfattning: Vänsterpartiets produktionsmål förnybar energi 2030 och 2040 i Stockholms län (TWh)

Energislag	Mål 2030	Mål 2040
Vindkraft	4	8
Solceller	3	6
Solvärme	2	3
Biogas	1	1
Kraftvärme	5	4 (avfall, biobränsle)
Övrig fjärrvärme	4	3 (avfall, biobränsle)
Summa	19	23
Införd förnybar energi	17	5 (el, biobränsle, biogas)
Totalt	36	30

Vänsterpartiet vill:

- Att länets energianvändning minskat med 30 procent till 2030 och i princip halverats till 2040 jämfört med idag, trots beräknad folkökning.
- Att länets egen fossilfria och förnybara energiproduktion ska täcka hälften av energibehovet 2030.
- Att all plast är borta från sopor som används för energiutvinning 2030.
- Att alla kommuner startar egna eller samägda kommunala solenergiföretag som driver på utbyggnaden av småskalig solenergi.
- Att länet har som mål att till 2030 producera sammanlagt sju TWh el från sol- och vindkraft.

Eko och reko mat eller bara billigast?

Maten och klimatet

Globalt står matproduktionen för ungefär en tredjedel av de mänskliga växthusgasutsläppen. Ska vi klara av att bromsa klimatförändringarna är det med andra ord helt nödvändigt att ställa om vårt förhållande till det vi äter.

Ungefär två tredjedelar av våra utsläpp här i Sverige kommer från privat konsumtion och av den kommer cirka en fjärdedel från maten vi äter. Då var och en av oss släpper ut runt elva ton CO₂-ekvivalenter per år så innebär det att vår privata konsumtion av livsmedel orsakar utsläpp av växthusgaser på runt två ton per person och år. Bara det är mer än dubbelt så mycket som vad forskningen betraktar som högsta acceptabla totalutsläpp per individ.

Här i Sverige står jordbrukssektorn för cirka 23 procent av våra växthusgasutsläpp. Tyvärr ligger inte Sverige före resten av världen. Eftersom vi importerar mineralgödsel och foder orsakar vårt svenska jordbruk nämligen också stora växthusgasutsläpp i andra länder. Dessutom är mer än hälften av maten vi äter importerad. Vi importerar ungefär dubbelt så mycket mat som vi exporterar. Om vi ska ha en chans att nå klimatmålen så står det klart att vi måste minska växthusgasutsläppen från jordbruket, både i Sverige och i övriga världen.

Eftersom matproduktionen ökar i takt med att jordens befolkning växer, så blir utmaningen bara större ju längre tiden går. Samtidigt kommer klimatförändringarna att göra den beboeliga och brukningsbara delen av jordytan mindre. Vi kan inte fortsätta att skövla regnskogar, mangroveträsk och annan tidigare orörd natur för att skapa mer jordbruksmark. Istället måste vi bruka den mark vi redan lagt under oss på smartast möjliga sätt för att producera så mycket mat som möjligt utan att samtidigt skada de naturliga ekosystemen. Ekosystem som jordbruket i sin tur är beroende av för pollinering och mycket annat. Det innebär att vi måste ändra våra matvanor. Det är livsnödvändigt.

Mycket mer än klimat

Vår matproduktion orsakar inte bara ohållbar klimatpåverkan. Alla de nio planetära gränserna är också kopplade till vår matförsörjning. Fyra av dessa, klimatförändringarna, förändrad markanvändning, förlust av biologisk mångfald och förändrade biokemiska flöden av kväve och fosfor, överskrider vi redan med råge, till följd av vår matproduktion.

Alla 17 hållbarhetsmål i FN:s Agenda 2030 - ekonomiska och sociala såväl som miljömässiga - är också kopplade till vår matförsörjning. Vår matförsörjning idag är med andra ord ohållbar och problemet växer i takt med att vi blir fler människor på planeten. Efter att ha varit färre än en miljard människor på jorden fram till början på 1800-talet nådde vi 2,5 miljarder kring 1950 och är idag fler än 7,5 miljarder. Vi förväntas bli 9,7 miljarder till 2050.

För att kunna producera mat till denna växande befolkning tar vi allt större del av jordytan i anspråk och vi utgör en allt större belastning på de marina ekosystemen. Vår expanderande matproduktion fyller planeten med en handfull odlade arter av växter och djur på bekostnad av den biologiska mångfald som är nödvändig för att upprätthålla ett naturligt ekosystem. Mer än en fjärdedel av världens matgrödor är beroende av pollinerande insekter. Det finns många anledningar till att pollinerande insekter minskar i både individantal och artantal och de flesta är kopplade till det moderna jordbruket.

Maten – livsnödvändig, men också ett hot mot liv och hälsa

Vår moderna matproduktion är inte bara skadlig för klimat, miljö och planetens ekosystem - vi riskerar även vår egen hälsa bland annat genom en bristfälligt reglerad antibiotikaanvändning. Efter 2050 beräknas tio miljoner människor dö årligen på grund av antibiotikaresistens om användningen fortsätter på samma nivå. Växtförädling och intensivt jordbruk har gett oss stora skördar under en kort period, men utarmade jordar och näringsfattiga grödor på längre sikt. Miljögifter anrikas i näringskedjan vilket leder till att allt högre halter återfinns ju fler steg vi tar från källan. Vi kan avsevärt minska matens giftighet genom att välja föda som producerats långt ner i kedjan, som börjar i växtriket.

Global och historisk rättvisa

De globala orättvisorna i världens matförsörjning är ett av de mest tydliga exemplen på kapitalismens inneboende benägenhet att skapa klyftor. Förra året ökade antalet hungrande igen. I kapitalismen lönar det sig för stora livsmedelsbolag att sätta patent och ta kontroll över allt utsäde, att bränna mat eller omvandla den till biobränsle, att skövla regnskogar för att odla djurfoder och biobränsle till bilar och att använda högvärdig människokost för att föda upp köttdjur på ett ohållbart sätt.

Det är det industrialiserade kapitalistiskt drivna jordbruket, främst i västvärlden, som står för merparten av de ohållbara produkterna. Det bästa vi kan göra för en globalt hållbar matförsörjning är att ekonomiskt och politiskt stödja småbrukarnas kamp för ökad matsuveränitet, mot livsmedelsindustrins monopol och den orättvisa handelspolitiken. Samtidigt bör vi se till att vi tar större ansvar för att vår egen matförsörjning blir hållbar och i högre utsträckning odlas på nära håll.

Vår vision: En hållbar matregion

För att bli en hållbar matregion behöver vi minska köttkonsumtionen, få bort matsvinnet, tillgängliggöra hälsosam mat samt öka självförsörjningsgraden. Ökade kunskaper om mat och omsorg om råvaror är viktiga åtgärder för att också öka matglädjen och respekten för vår föda.

Vänsterpartiet vill halvera köttkonsumtionen i länet till 2030, med sikte på ytterligare en halvering till 2040. Den lokala matproduktionen i länet ska öka med minst 10 procent, genom utveckling av jordbruket, stadsodling och ätbara växter i offentliga miljöer. Till 2040 siktar vi mot att lokal matproduktion ökat med 20 procent jämfört med idag.

På sikt ska i princip all mat i regionen vara framtagen med ekologiska och kretsloppsbaseade metoder. Minst 90 procent av mat- och jordbruksavfall ska tas om hand och återföras till kretsloppet. Inom offentlig sektor ska upphandling av växtbaserad mat vara normen.

Den livsnödvändiga maten

Mycket av det vi människor gör vilket hotar livet på jorden är saker som vi vant oss vid, men som egentligen inte är nödvändiga. Men ett av de allra största hoten mot livet på jorden är något vi inte kan välja bort. Vi måste äta för att kunna leva. Om vi fortsätter att producera och konsumera mat som vi gör idag riskerar vi att vårt dagliga bröd blir vår undergång.

Samtidigt är just maten det som borde vara bland det allra lättaste att ställa om. Vi har oerhört mycket kunskap om hur olika födoämnen, produktionsmetoder, handels- och konsumtionsmönster påverkar både klimatet och andra miljöaspekter, vår hälsa och människors levnadsförhållanden globalt. Vi vet ganska väl vad som behöver göras för att ställa om produktions- och distributionssystemen. Det krävs inga orimliga investeringar, inga tekniska lösningar som ännu inte uppfunnits – bara politiska beslut och mod att utmana de ekonomiska krafter som vill låsa fast oss i dagens ohållbara, fossilbränsletunga och förorenande matindustri.

På ett personligt plan behöver vi inte ens vänta på samhällsomställningen – många av oss har makten och möjligheten att bli hållbara matmedborgare med omedelbar verkan. Det kräver ingen investering eller uppoffring och innebär på det stora hela bara fördelar.

Vad ska vi äta?

Närodlad, ekologisk, i säsong, frigående, vild eller vegan - vad gäller? Vad ska vi välja för att rädda klimatet och klotet? Det finns mycket kunskap men informationen är komplex, omfattande och kan ibland verka motsägelsefull. Å ena sidan måste vi använda all den kunskap som finns för att styra både produktion och konsumtion mot hållbarhet och å andra sidan behöver informationen till konsumenterna vara tydlig och tillgänglig.

Köttproduktionen står för cirka 15 procent av våra globala växthusgasutsläpp och hela animalieindustrin omkring 18 procent. I Sverige konsumerar vi cirka 88 kilo kött per person och år och tendensen är stigande. Denna mängd innehåller dock 50 procent spill. Animalieindustrin bidrar globalt med mer växthusgasutsläpp än hela transportsektorn. Kunskapen om att framför allt nötköttsproduktionen orsakar mycket stora växthusgasutsläpp har inspirerat många att skära ner på konsumtionen av så kallat rött kött. Eftersom nötköttet och mjölken kommer från samma industri så är mejeriprodukterna tyvärr lika ohållbara som nötköttet.

Många väljer bort nötköttet, vilket orsakar 23–39 kilo CO₂-ekvivalenter per kilo kött, till förmån för kyckling, som orsakar 2–4 kilo CO₂-ekvivalenter per kilo kött, jämfört med 0,2–1,4 kilo CO₂-ekvivalenter per kilo torkade baljväxter, och därmed anses vara bland det allra minst klimatskadliga köttet. Men en svensk kyckling äter fyra kilo foder för varje kilo kött. Vi skulle alltså kunna föda fyra gånger så många människor om vi åt vegetabilier istället för kycklingkött. Motsvarande beräkningar för äggproduktion är i samma storleksordning som för kycklingkött och samma princip kan tillämpas på olika djurarter i varierande grad.

Det är helt enkelt ineffektivt att konsumera mat genom att äta djur som själva har ätit mer mat än de rimligen kan omvandla till kött. Vissa djur äter visserligen växter som vi människor inte själva förmår tillgodogöra oss, men dessa djur är i allmänhet idisslare som vi behöver undvika eftersom de producerar växthusgasen metan genom sin matsmältning.

Många väljer numera att minska köttmängden i dieten och några väljer istället att äta mer sjömat. Konsumtionen av sjömat i Sverige är elva kg per person och år från 25 kg råvaror. Men enligt FAO, FN:s mat- och jordbruksorgan, är 90 procent av planetens hav antingen överfiskade eller på gränsen därtill. Det är det storskaliga industrifisket som orsakar detta. Att byta en ohållbar köttkonsumtion mot en ohållbar fiskkonsumtion är därför inte någon lösning. Vi vill på alla sätt prioritera konsumtion från det småskaliga certifierade fisket och sjöbruket både globalt och regionalt.

De marina ekosystemen står dessutom under många andra hot. Östersjöns ekosystem har så höga gifthalter att nuvarande rekommendation är att fet, vild fisk som strömming, sik, havsöring och lax bara får konsumeras högst två gånger per år och inte får ges som foder till djur. Vi kräver att Östersjön snarast renas från de industriella gifterna. Även fisk som fötts upp i kassar är associerad med en rad miljörisker och problem - som smittorisk i den vilda populationen, övergödning och föroreningar från mediciner och kemikalier. Dessutom belastar den odlade fisken de marina ekosystemen eftersom det går åt upp till 40 procent mer vildfångad foderfisk för att föda upp odlad fisk.

Vad ska vi odla – och hur?

Stockholms län är landets tätast befolkade storstadsregion. Samtidigt används nära 17 procent av länets yta till jordbruk, vilket är mer än dubbelt så stor andel som

landet i övrigt. Att hållbar livsmedelsförsörjning i Stockholmsregionen handlar om vår egen produktion så väl som vår konsumtion är uppenbart. Att våra nya konsumtionsmönster även behöver speglas i nya produktionsmönster inom regionen är både logiskt och solidariskt.

Det råder ingen tvekan om att miljögifter inom jordbruket är skadliga för många fler än de arter som de avser att döda och att giftbaserade odlingsmetoder inte håller i längden. Det råder heller ingen tvekan om att mineralgödsel både skadar klimatet och miljön och att alla typer av gödning ställer till problem när den läcker ut i sjöar och vattendrag istället för att berika grödorna på åkern.

Därför behöver vi utöka och utveckla det ekologiska jordbruket, med hänsyn till den kunskap vi har om hur varje gröda fungerar under olika omständigheter. Vi behöver öka den regionala livsmedelsproduktionen, både i volym och variation, för att bli mer självförsörjande. Vi behöver också ändra inriktning på vår produktion så att vi odlar mer matgrödor och mindre djurfoder och producerar mer växtbaserad mat och mindre animalier.

Detta innebär en omfattande omställning som kommer att ta tid och kräva resurser. Därför är det viktigt att vi så snart som möjligt skapar ekonomiska förutsättningar för att påbörja en långsiktigt hållbar omställning. Vi behöver också utveckla ny kunskap, eller kanske ta vara på gammal kunskap, om hur vi vårdar vår produktionsmark genom att exempelvis minimera jordbearbetning, odla olika grödor i komplexa växtföljder och främja de mikroorganismer våra matgrödor är beroende av. Ett samarbete mellan forskning och praktik är av största vikt.

Matsvinnet

Vi har vant oss vid att ta bilen till stormarknaden, fylla bakluckan med all världens delikatesser, köra hem hela lasset för att sedan slänga omkring en femtedel i soporna – till största delen osorterat. Men matsvinnet är ett problem som vi måste börja hantera gemensamt, från åkern till tallriken. Om vår jordbruksmark ska kunna fortsätta försörja oss med mat behöver vi eftersträva ett mer kretsloppsliknande förhållningssätt till våra livsmedel.

Det innebär att det så kallade nödvändiga mat- och jordbruksavfallet, alltså de växtdelar som vi inte kan använda som mat, behöver rötas eller komposteras för att kunna återföras till produktionsmarken. Det onödiga matavfallet behöver vi minimera så långt som möjligt, och återföra till kretsloppet när det ändå uppstår. Hemma slänger vi idag enligt FAO ungefär 100 kilo mat per person och år. Detta utöver de 200 kilo som slängs hos producenten och inom handeln. Det betyder att cirka en tredjedel av all den mat som produceras aldrig kommer till användning som föda. Vi behöver skyndsamt bygga upp den infrastruktur som behövs för att vårt minskade matavfall ska kunna återföras till kretsloppet.

Ställa om offentlig sektor

Varje dag serveras tre miljoner måltider inom offentlig verksamhet i Sverige, vilket är ungefär hälften av alla måltider som intas utanför hemmet. Större delen av de offentliga måltiderna serveras inom skola, förskola och fritidsverksamhet. Idag har de flesta kommuner målsättningen att öka andelen ekologisk och närodlat mat i sina upphandlingar. Allt fler sätter också mål för att minska andelen klimatbelastande livsmedel som kött.

För att detta ska bli framgångsrikt krävs ofta kompetenshöjande utbildning så att alla medarbetare kan känna sig trygga och nöjda med en förändrad matsedel. Att börja servera växtbaserad mat som standard i framför allt skola och förskola skulle vara ett effektivt sätt att åstadkomma samhällsförändring. Mycket arbete återstår med att minimera matsvinnet och öka tillvaratagande av matavfall inom offentlig

sektor. Samordnade varutransporter, som exempelvis införts hos Södertörns-kommunerna, är ett annat sätt att minska klimatpåverkan.

Utmana samhällsnormen

Även om offentlig sektor är en viktig pusselbit i den stora matomställningen så sker ändå större delen av konsumtionen på den öppna marknaden. Mattraditioner, smakpreferenser och illusionen att vi har kontroll över den personliga sfären väger ofta tyngre än medvetenheten om klimatförändring och miljökatastrof. Att hjälpa människor till hållbar konsumtion på frivillig basis innan de tvingas till förändring på grund av en global matkris är en stor pedagogisk utmaning. Mycket skulle kunna åstadkommas med hjälp av ekonomiska styrmedel, som att höja skatten för klimatbelastande livsmedel som kött eller att styra om subventionerna som länge hållit den annars olönsamma mjölkindustrin vid liv för att istället möjliggöra investeringar i modern, giftfri och jordvårdande växtproduktion.

Vi behöver också satsa på utbildning – allt ifrån att utveckla grundskolans läroplan så att kommande generationer får teoretisk kunskap och praktiska färdigheter i hållbar matproduktion till att höja kompetensen hos storköksanställda allteftersom den hållbara matsedeln tar form.

Samhällsplanering – stadsodling ska prioriteras!

Vi behöver öka den regionala livsmedelsproduktionen men samtidigt värna de orörda ekosystemen. Målsättningen för vår mat bör vara giftfri, fossilfri, jordvårdande närodlad produktion. Småskalig matproduktion i ett varierat jordbrukslandskap och odling av matgrödor även i urban miljö. Vi måste sluta bygga på jordbruksmark men också undvika att bygga bort våra naturliga ekosystem och istället prioritera bebyggelse på redan hårdgjord mark.

Våra stadsmiljöer behöver innehålla eko-kilar, reservat, ätbara parker och möjlighet till stadsodling. I en storstadsregion som Stockholm behöver vi både beakta jordbrukets utformning samt skapa insektsvänliga miljöer i anslutning till bebyggelse. Även i våra tätorter behöver vi berika vår boendemiljö med matproducerande växtlighet.

Vänsterpartiet vill:

- Att minst 90 procent av mat- och jordbruksavfall sorteras för kompostering och/eller rötning till år 2030 och 95 procent år 2040.
- Se minst 10 procent ökad matproduktion inom regionen från jordbruk, ätbara växter på offentliga platser och stadsodlingsinitiativ till år 2030 och 20 procent år 2040.
- Minst 50 procent lägre köttkonsumtion, jämfört med 2014, och omställning av regionens jordbrukssektor från animalieproduktion till produktion av vegetabiliska livsmedel i samma takt till år 2030 och 75 procent år 2040.
- Att växtbaserad mat blir standard i offentlig sektor, landsting och kommuner.

En levande landsbygd

Människor som trivs i sin kommun på landsbygden ska inte behöva flytta för att de inte har en bra livskvalitet. De ska inte behöva fråga sig om de får behålla skolan eller kan rädda butiken, eller om bussarna kommer att fortsätta att gå även till dem.

Idag är 13 av länets 26 kommuner landsbygdskommuner. Här bor folk i allt från tätorter till ren glesbygd. Skärgården ingår i länets landsbygd med en gles fastboende befolkning sida vid sida med stadsbornas sommarhus. Generellt är arbetslösheten högre i länets landsbygd än i landet som helhet. Tillgänglighet och service är dessutom ofta långt sämre än i den övriga regionen. Många pendlar till närliggande tätorter för att arbeta och ungefär tio procent arbetar med jordbruk eller är småföretagare. En majoritet av länets naturområden ligger i våra landsbygdskommuner. Här finns också jordbruks-, fiske- och skogsnäring. Landsbygdens näringar och natur är en viktig del av länets omställning till ett hållbart samhälle.

Vår vision 2030

Vänsterpartiet vill att hela länet, även landsbygden, har en hållbar och livskraftig utveckling. Till år 2030 har vi fler gröna jobb på landsbygden, en positiv befolkningsutveckling och livskraftig samhällsservice i flera landsbygdscentra och i skärgården. Vi har en ökad lokal matproduktion och en hållbar förvaltning av länets skogar och skärgård. Den lokala turismen har blivit en viktig näring. Naturskyddet har utökats.

Fler tätorter med service åt alla

Den växande landsbygd vi vill se kräver en kraftigt utbyggd kollektivtrafik. Nya bostäder måste placeras i bra och ibland nya kollektivtrafiklägen. Befolkningsökningen med tusen invånare per år ska flerfaldigas genom utökad samhällsservice och förbättrade kommunikationer. Målet 2030 om gratis kollektivtrafik, sex timmars arbetsdag och tillräcklig IT-service bidrar till detta.

Större tätorter ska ha ett Folkets Hus, förskola, grundskola, fritidshem och vårdcentral samt tillgång till apoteks-, systembolags- och bankservice samt medborgarkontor som kan hantera exempelvis sjukförsäkringsfrågor, sociala frågor och polisiära frågor med delvis gemensam bemanning. Här ska också finnas kulturcentrum med bibliotek, tidskrifter och IT-service samt tillräckligt med möteslokaler och ekonomiska resurser för möten.

Byggande och boende

Byggande och boende på landsbygden är enklare och billigare än i länets centrala delar och minskar trängsel och priser där. Ny bebyggelse bör främst ske i större tätorter. Övrig bebyggelse bör koncentreras till platser där samhällsservice kan samordnas. Klimatanpassade, gemensamma fritidsboenden med full VA-service ska skapas för att minska behovet av enskild fritidsbebyggelse. All nybyggnation ska ske i form av plushus med egen energiproduktion kopplad till nätet där detta är möjligt. Bredbandsservice ska nå all permanent samlad bebyggelse på landsbygden med 100 Gbit/s.

Ett levande näringsliv

Näringslivet kommer att gynnas av den utbyggda kollektivtrafiken med nolltaxa och fullt utbyggt bredband. All varudistribution ska samordnas oavsett företag för snabba och säkra leveranser. Företag vars verksamhet direkt missgynnas på grund av transport- och kommunikationsproblem ska kunna få statlig kompensation.

Betydande expansionsmöjligheter finns sannolikt inom areella näringar och inom

turism. Både storstadsbefolkningen och långväga turister med sommarboende, restauranger, hotell, bad, fiske och kultur är en växande marknad som gynnas starkt av utbyggd kollektivtrafik med nolltaxa till lands och till sjöss. Ö-nära kommunikationer ska kunna hanteras av lokala entreprenörer inom ramen för ett regionalt styrt system.

Offentliga upphandlingar ska prioritera lokal produktion och lokala entreprenörer så långt detta är möjligt. Offentlig service ska bedrivas i egen regi med lokalt anställd personal. Landsting/region och kommuner ska gemensamt skapa ett system med mikrolån för projekt med klimatinriktning.

Produktion av energi genom exempelvis vindkraftverk eller stora anläggningar för solceller eller biogas utgör en viktig del av landsbygdens verksamhet och är av avgörande betydelse för den nationella ekonomin. Sådan produktion bör beskattas kommunalt på liknande sätt som sker i Norge.

Naturskydd

Marken i länet täcks till hälften av skog och består i övrigt av betade hagmarker, åkermark, bebyggda områden inklusive transportsystem och berg främst längs kusten. Länet har mångskiftande natur som skapar en variationsrik natur med stor biologisk mångfald. I länet finns såväl kronhjort och dovhjort som rådjur och ett växande bestånd av lodjur, varg och någon enstaka björn. I Mälaren med tillflöden finns alla Sveriges sötvattensfiskarter utom röding och harr.

Skogen är mycket viktig för att ta hand om koldioxid samt produktion och friluftsliv. För att säkra detta krävs väsentligt utökad skydd av kvarvarande naturskog varav en stor del finns i och nära regioncentra. Denna skog ska skyddas som naturreservat. Därutöver måste annan skyddsvärd skog skyddas så länet når upp till FN:s mål om 17 procent skyddad skog, inklusive skärgårdsområdena. Genom Skärgårdsstiftelsen kan stora mark- och vattenområden skyddas. Vissa områden bör skyddas också mot jakt och fiske för att skapa naturliga ekosystem. Den yttre skärgården från Ängsö till Tyresta bör bli en sammanhängande nationalpark och skärgårdens öar bör bli ett världsarvsområde förvaltats gemensamt med den lokala befolkningen.

Stränder är skyddade från all bebyggelse upp till 300 meter inåt land och 100 meter ut i vattnet. Detta skydd är viktigt för att bevara biologisk mångfald och ge alla fullt tillträde till strandzonen. Undantag ska enbart ske för allmänna ändamål och för åtgärder som är viktiga för den berörda befolkningen.

Ett förnyat jordbruk

Jordbruket och dess produkter är centralt för landsbygdens kultur och näringsliv men måste utvecklas ur ett klimatperspektiv. Allt jordbruk ska ske hållbart och etiskt försvarbart och bidra till att minska klimateffekterna. Bruknings- och produktionsmetoder måste utvecklas för att i varje led minska klimatpåverkan. Giftanvändningen i konventionellt jordbruk måste avvecklas.

Klimatgasutsläppen från länet jordbruk är 0,15 miljoner ton enligt Naturvårdsverket. Animalieindustrin i allmänhet och idisslande djur i synnerhet bidrar i hög utsträckning till klimatförändringen. Uppfödning av djur för köttkonsumtion innebär att upp till 90 procent av energiinnehållet förloras. Det finns därför ur klimat- och miljösynpunkt starka skäl att kraftigt minska produktionen av kött och mejerivaror.

Styrningen av jordbruket mot större klimatnytta och mer ekologisk produktion ska ske både genom ändrad efterfrågan och genom ekonomiska styrmedel. Samtidigt vill Vänsterpartiet gynna den lokala produktion som minskar klimatpåverkan och skapa en så stor jordbrukssektor som möjligt.

Det är viktigt att den gödsel som djurhållningen producerar återförs till kretsloppet. Det är också viktigt att minska mängden djurfoder som importerar till regionen så att vi inte bidrar till skövling av natur i andra delar av världen och därigenom exporterar miljö- och klimatkonsekvenserna av vår egen animalieproduktion. Ett regionalt samordnat system för produktion av biogas ska byggas upp. Gårdsförsäljning bör underlättas och i första hand inriktas på leverans till tätorter med ett för regionen samordnat transportsystem.

Marken måste ha växande grödor vintertid och plöjning och gifthanvändning får inte ske närmast vatten för att minska miljöpåverkan.

Skogsbruk

Sverige beräknas idag, tack vare våra stora skogar, ha ett nettoupptag av koldioxid på omkring 43 miljoner ton årligen i våra marker och skogar. Men vi kan öka upptaget ytterligare. Stockholms län har omkring två procent av landets skogsareal. Vi vill därför sätta målet att länets upptag av koldioxid i skog och mark ökar från cirka 0,9 miljon ton CO₂e årligen till minst 1,2 miljoner ton till 2030. Det sker genom förändrade metoder i jord- och skogsbruk samt genom att skydda mer skog.

All kalhuggning av skog bör upphöra på grund av dess starkt negativa effekt på ekosystemet i stort, inklusive klimat och vatten. Det bör ersättas med ett kontinuitets-skogsbruk där främst stora träd avverkas kontinuerligt och trädslaget anpassas till mark- och klimatutveckling.

I samarbete med skogsägare, kommuner och industrin måste en långsiktig plan upprättas för vilken typ av skogsproduktion (trädval) som är optimal med hänsyn till markegenskaper och klimatförändringar gällande temperatur och nederbörd. All skog bör innehålla minst 20 procent lövträd.

Ekoturism baserad på våra naturtillgångar, särskilt skogar med större däggdjur, utgör en potentiell turistnäring som bör utvecklas. Jakt måste med hänsyn till länets stora befolkning och behovet av friluftsområden regleras regionalt.

Fiske

Det fiske som bedrivs i Stockholms län är främst småskaligt skärgårds- och insjöfiske. Länets fiske har minskat på grund av miljöskador, gifter, överfiske och brist på tillgängliga fiskevatten både i Östersjön och i skärgården. Rekryteringsproblem för kust- och laxfisk har också spelat stor roll, liksom starkt ökad förekomst av säl och skarv.

Den pågående restaureringen av kust- och sötvatten och på sikt också öppna Östersjön kommer att öka bestånden av fisk. Forskningen rörande reproduktionsproblemen, sannolikt bristen på vitamin B1, måste intensifieras. För att öka möjligheterna för en hållbar situation för fiskebestånden framöver ska småskaligt och hållbart fiske premieras framför storskaligt fiske. Fisket bör i möjligaste mån ske med levandefångande redskap, vilket möjliggör återutsättning.

Fiskodling genom kassar är förbjudet sedan 2015 och kan i viss utsträckning ersättas med landbaserad odling med recirkulerande vatten och rening, där ”gödseln” används till odling av vegetabilier.

Skärgården

”Att färdas på sjön är 5 gånger dyrare och tar 3 gånger så lång tid”, enligt Stockholms läns Länsstyrelse. Detta innebär att det krävs särskilda lösningar vad gäller verksamhet i skärgården.

Vänsterpartiet vill successivt sänka kollektivtaxan till lands och sjöss så att kollektivtrafiken blir helt avgiftsfri år 2030. Vi börjar nu med övergång till SL-kort

året runt på alla båtar. Busstrafiken till öar med fast förbindelse ska utökas. Båttrafiken till öar utan landförbindelse bör ökas i motsvarande mån.

Kärnöarna i skärgården ska liksom större tätorter på land ha tillgång till all normalt förekommande service, inklusive kassaservice, minst två dagar i veckan. Helikopterservicen bör utökas och postservicen, som idag är undermålig på grund av privatiseringen, måste garanteras till alla bebodda öar. Bryggpost öppen för alla är inte en godtagbar metod. Gemensamma bryggor och hamnar ska moderniseras och börja anpassas till en havsnivå år 2100 på minst + 2 meter.

Lagstyrd tillsyn måste samordnas för att minska kostnaderna och generella skattesubventioner måste anpassas till skärgårdens speciella behov. Generellt strandskydd är viktigt för att bevara miljö och tillgänglighet för alla. Särskilda undantag för skärgården när det gäller hamnar, bryggor och lokaler för service och besöksnäringen ska kunna beviljas. Befintlig privatisering av strandområden ska där så behövs åtgärdas så att strandzonen blir tillgänglig för alla och att djur- och växtliv skyddas.

Skärgårdens uppdelning på sex kommuner med olika bedömningsgrunder skapar problem för byggande och kommunal service. Samarbetet mellan kommunerna måste utökas så att de i praktiken fungerar som en egen kommunal enhet. Dagens organisation bör stärkas genom ökat samarbete med Skärgårdsstiftelsen och utökad representation för skärgårdsborna.

Vänsterpartiet vill:

- Att 30 procent av befolkningsökningen har skett på landsbygden, där minst 17 procent av all mark och vatten är skyddade som naturreservat till år 2030.
- Att produktionen av grödor och djur samordnas för minskad klimatpåverkan och effektiv gödselanvändning.
- Att skogsbruket bedrivs utan kalhyggen.
- Att småskaligt och hållbart fiske premieras framfört storskaligt industriellt fiske för att säkerställa hållbara fiskebestånd framöver.
- Att en ökande skärgårdsbefolkning har fria resor, tillräcklig samhällsservice och anpassade kommunikationer.

Regionen på vatten eller under?

Stockholms vatten - havet, sjöarna och vattendragen - har avgörande betydelse för Stockholms län och hela Mälarenregionen. De förser regionen med bra dricksvatten för hushållen och är av stor vikt för fritidsliv och turism. De sänker temperaturen under kommande heta sommar dagar och bidrar därmed till en behagligare luftkvalitet. Vatten är också förutsättningen för sjöfart för gods- och persontrafik och producerar stora mängder fisk för yrkes- och fritidsfisket. Värdet av Mälarens vatten uppskattas i pengar till runt 100 miljarder kronor. Detta förutsätter dock att vi kan hantera den stigande havsnivån på ett klokt och konstruktivt sätt. Den frågan är fortfarande olöst.

Idag är 2,1 miljoner människor i länet anslutna till kommunal vattenanläggning och 150 000 har enskilda lösningar, främst brunnar. Förbrukningen är ungefär 0,5 miljon kubikmeter per dygn eller sex kubikmeter per sekund, vilket utgör tre procent av Mälarens avrinning. Vattenförbrukningen per person är 170 liter om dygnet vilket utgör 70 procent av den totala förbrukningen, varav tio procent är förluster. Det kommunala vattnet har hög kvalitet och tillgången på vatten är idag inget problem, bortsett från mindre områden i skärgården där kommunalt vatten saknas.

I dagsläget är de som är anslutna till det kommunala vattnet även anslutna till kommunala reningsverk medan övriga 150 000 personer har individuella och sämre lösningar. Systemet domineras av Stockholm vatten, Norrvatten och SYSAB (Södertälje). Reningsgraden är hög, på över 95 procent för fosfor, men tekniken är inte anpassad för till exempel läkemedelsrester. Tungmetaller och övrig fosfor hamnar i reningsverkens rötslam och kan idag inte tas om hand på ett bra sätt. Kväve förvandlas till kvävgas i luften. Vattendirektivets krav innebär att utsläppen från alla tillkommande personer måste renas till 100 procent, något som kommer att kräva ytterligare investeringar.

Varken dricksvattenförsörjningen eller avloppsvattenhanteringen är i tillräcklig grad regionalt samordnad. Värmeproduktionen vid avloppsvattenverken och rötslammet utgör dessutom en väsentlig energikälla som måste tas till vara och samordnas med annan energiproduktion.

Klimatförändringarna

Klimatförändringarna leder till kraftigare skyfall, torrare somrar, stigande högvatten i sjöar och vattendrag och kontinuerligt stigande havsnivåer. Förvärrade skyfall måste hanteras genom utbyggnad av dagvattennätet och bevarandet av grönområden, där tillfälligt överskott av vatten kan lagras. Allvarligast är behovet av ökad avbördning från Mälaren, upp till 2000 kubikmeter per sekund, vilket fortfarande är olöst. Långsiktigt måste en ny vattentäkt skapas, sannolikt Vättern, som ersättning för Mälaren som kommer att bli en havsvik med bräckt vatten. I skärgården och delar av landsbygden behöver lokala lösningar skapas. Jord- och skogsbruk i länets östra delar måste anpassas till högre temperaturer och längre torrperioder.

Havsnivån

Havsnivåhöjningen kommer efter omkring år 2030 att leda till stigande havsnivåer längs hela kusten och kan runt 2050 påverka även Mälaren. Hur snabbt havsnivån stiger beror på glaciäravsmältningen på Grönland och vid Antarktis. Vilka åtgärder som behöver vidtas beror på vad som ska skyddas och vilken risk för översvämningar vi är beredda att acceptera.

Dagens forskningsresultat tyder på att medelvärdet för havsnivån utifrån klimat-

panelens värsta scenario år 2100 är +2,5 meter inklusive effekter från Antarktis men exklusive Grönland (+0,3 meter). Idag är havsnivåhöjningen 3,4 millimeter per år och accelererande. Landhöjningen är konstant 4–6 millimeter per år i skärgårdsområdet. Runt år 2030 kan havet börja stiga mer än landet. Runt 2100 kan nettohöjningen vara 20 millimeter per år och fortfarande ökande.

Redan idag kan saltvatten tränga in i Mälaren men detta hindras av höjbara dammluckor. När dessa är stängda stoppas dock allt utflöde av vatten liksom all sjöfart och Mälaren kan stiga med en centimeter per timme, vilket snabbt gör situationen ohållbar. Efter runt 2030, när havet stiger mer än land, blir denna situation allt vanligare och perioderna varar allt längre. Runt år 2050 finns risk för att situationen blir ohållbar.

Vattendirektivet

Genom EU:s förtydligande av vattendirektivet år 2015 är det nu förbjudet med ytterligare utsläpp av alla ämnen som idag skapar problem i vatten, som närsalter och gifter. Alla sjöar, vattendrag och kuster ska vara rena senast år 2027.

Stockholmsregionen, som i många år profilerat sig som staden på vatten och ett föredöme i vattenhantering, måste därför effektivisera sina reningsverk. Avloppsreningsverken i Henriksdal, Bromma och Käppala samt Botkyrka släpper ut runt 2000 ton kväve och 35 ton fosfor i vattnet per år. Ålderstigna ledningsnät behöver förnyas. Huvudvattenledningen i city är 150 år gammal och ledningen från Norsborgs vattenverk runt 100 år. Vid hög nederbörd hamnar orenat avloppsvatten idag i sjöar och vattendrag.

Vår vision 2030: En vattensäker region redo för klimatförändringarna

Omställning till hållbar vattenförsörjning och vattenrening

Regionens långsiktiga vattenförsörjning måste garanteras genom tillgång till annan vattentäkt än Mälaren, sannolikt Vättern, och genom mindre reservvattentäkter i olika delar av länet. En övergripande plan för samordning och restaurering av regionens dricksvatten- och avloppsledningar behöver upprättas. Ledningsnätet bör sammankopplas så långt som möjligt för att möjliggöra överföring i krissituationer. Gamla ledningar behöver restaureras i en prioriterad ordning. Omstruktureringar behöver genomföras rättvist och hållbart så de kommer alla till del i olika stadsområden och på landsbygden. Tekniska lösningar bör granskas ur jämställdhetsperspektiv. Planen behöver väga in behoven hos olika användare; jordbruk, skogsbruk, industrier och hushåll. Systemen behöver underlätta återbruk av vatten.

Vattenförsörjningen i länet, inklusive ledningsnät och reningsverk, bör skötas av en gemensam samhällsstyrd organisation med ansvar för hela verksamheten från vattenkälla till sjö och hav. Regionens kommuner behöver samordna sin verksamhet och samarbeta med kommuner i grannlän så att reningsgraden ökar i takt med befolkningsutvecklingen. I områden där kommunalt vatten inte kan installeras vill vi att fastighetsägarna skapar gemensamma, godkända system för vattenförsörjning och avloppsvattenrening.

Regionen måste ta fullt ansvar för sina historiska och pågående utsläpp av kväve, fosfor och gifter till Mälaren och skärgården genom renoverade och förbättrade avloppsreningsverk. Alla utsläpp av renat avloppsvatten behöver ske inom ramen för Vattendirektivets krav genom egna åtgärder utan dyra domstolsförhandlingar. Avloppsvattnets innehåll av skadliga halter av läkemedelsrester och giftiga ämnen måste helt ha upphört. Kommunerna bör i samarbete med landstinget och vattenmyndigheterna senast år 2030 ha tagit fram en plan för att restaurera de vatten i länet som på grund av Östersjöns övergödning ännu inte uppnått God ekologisk status.

Åtgärdsprogram för hela vattensystem, som till exempel Norrtäljeån, ska vara baserade på principen om ”gemensamma åtgärder med största nytta”. Regionen behöver samordna kommunernas insatser för att slutföra reningen av utsläpp från jordbruk, skogsbruk och enskilda fastigheter som inte kan renas på annat sätt. Åtgärder ska vidtas där de är mest kostnadseffektiva och delvis bekostas av samhället. Skadade bestånd av fisk, till exempel öring och sik, och andra vattendjur bör restaureras långsiktigt efter att alla vattenkraftverk och fördämningar miljöprovats.

Avloppsreningsverkens slam ska utnyttjas för biogasproduktion eller gödsling i samarbete med övrig biogasproduktion under samhällets kontroll. Alla fastigheter ska vara anslutna till kommunala reningsverk eller ha egna, godkända reningsystem. Jordbrukens driftmetoder ska ha förbättrats genom exempelvis kalk-diken för minskat läckage av närsalter och en obrukad zon på minst tre meter har införts vid alla vatten.

Alla vatten i länet har uppnått God ekologisk status enligt vattendirektivets krav, vilket motsvarar nära ursprunglig nivå. Vid alla kraftverk och fördämningar, som kvarstår efter miljöprovning, ska det finnas godkända vattenvägar för vattendjur och tillräcklig minimi-vattenföring.

Klimatanpassning

Stigande vattennivåer i Östersjön efter 2030 och i Mälaren efter 2040 kommer ha inneburit att en vetenskapligt baserad kvantitativ riskanalys tagits fram. Denna bör sedan utgöra grunden för det fortsatta arbetet med klimatanpassning i vattenfrågor.

Byggnader och infrastruktur kommer vidare utifrån denna plan att successivt behöva flyttas allt längre upp på land. Värdefulla områden måste invallas. Planering av byggande och konstruktioner som ska stå i hundra år eller mer som nya Slussen, Nobelhuset, tunnelbanor, bostadsområden och vattenledningar ska vara baserade på prognoser för läget på 2100-talet.

All långsiktig samhällsplanering i regionen måste utgå från att högvatten-nivån i havet då kan stå minst 2,5 meter högre än idag och att Mälaren redan runt 2050 kan vara påverkad av saltvatten. All exploatering av strandnära lägen ska därför ha upphört och Nya Slussens vattendom och konstruktion ska ha förändrats. Bebyggelse ska planeras så att det också om hundra år finns en obebyggd zon på minst 100 meter vid alla vatten.

Den stigande havsnivån leder om över hundra år till att Mälaren blir en havsvik helt oavsett de åtgärder vi kan vidta. Förebyggande åtgärder vad gäller Mälaren måste därför bygga på en social och ekonomisk bedömning av om vi ska låta havets nivå slå igenom direkt och skydda varje objekt separat, temporärt bygga dammar i Stockholms skärgård och i Södertäljefjärden eller lösa frågan internationellt genom fördämningar i de danska sunden.

I de två senare fallen krävs slussar för oceangående fartyg. Vi måste ta ställning till om vi ska kunna pumpa ut vatten till havet eller bara hindra saltvatten att påverka Mälaren vid vattennivåer över Mälarens. Pumpning måste kunna hantera 2000 kubikmeter per sekund och är extremt energikrävande och riskfylld. Den nya Slussen som nu ska byggas är inte anpassad till något av dessa alternativ och kan behöva börja byggas om redan runt 2040.

Vänsterpartiet vill:

- Att åtgärder senast 2030 har börjat vidtas som skydd mot en vattennivå år 2100 på minst + 2 meter.
- Att alla vatten, hamnar, kanaler och vattenkraftverk, år 2030 har uppnått God ekologisk status eller God ekologisk potential.

- Att våra utsläpp av kemiska ämnen och läkemedelsrester år 2030 sker utan negativa effekter.
- Att dricksvatten- och avloppsvattensystemen år 2030 är samordnade i länet.
- Att en ny huvudvattentäkt har identifierats och arbete för omställning har påbörjats senast 2030.

Återbruk eller slit och släng?

Att konsumera betyder bokstavligen att förbruka. Vårt konsumtionssamhälle bygger på att ständigt större mängder varor tillverkas, förbrukas – och slängs bort. Svenska hushåll slänger 4,2 miljoner ton avfall per år. 2016 samlades 451 kilo hushållsavfall per person in i Stockholms län. Därtill kommer avfall från övriga verksamheter som företag, organisationer och offentlig verksamhet. 24 miljoner ton avfall per år - så mycket väger vår livsstil.

Miljöförslitningen, resursuttaget och utsläppen förknippade med detta konsumtionssamhälle sker i många sektorer och över hela världen. Det sammanfattas i stockholmarnas orimligt höga ekologiska fotavtryck och höga utsläpp ur ett konsumtionsperspektiv. Situationen är inte ens optimal för kapitalismen själv: man har nyligen uppskattat att material till ett värde av 55 miljarder kronor faller ur den svenska ekonomin årligen på grund av den linjära resurshanteringen, där avfallet deponeras eller förbränns istället för att återvinnas.

Återvinning av material från hushåll sker idag genom två olika ansvarsförhållanden: industrins insamling av förpackningar och tidningar som betalas av konsumenterna genom förpackningsavgifter samt kommunernas skatte- och avgiftsfinansierade insamling av övrigt hushållsavfall. Företagen ska betala ovan nämnda system för sitt avfall vilket inte alltid sker. Industrins insamling sker på ett begränsat antal platser (gröna behållare), medan fastighetsnära insamling sker mot betalning. Kommunernas insamling varierar men vanligt hushållsavfall insamlas fastighetsnära och övrigt avfall huvudsakligen vid ett fåtal återvinningscentraler. Sådana återvinningscentraler är det generellt brist på, framförallt i Stockholms stad.

Insamlingen av biologiskt avfall sker i ökande grad men på olika sätt och resursutvinningen av detta avfall sker med olika metoder och olika slutprodukter. Samordning sker ofta med slam från avloppsreningsverk. I flera kommuner har denna verksamhet alltmer privatiserats.

I vårt län är hushållens möjligheter att källsortera sitt matavfall ojämnt fördelade: Södertälje och Nykvarn toppar med 100 procent, medan Norrtälje inte alls erbjuder denna möjlighet till sina invånare. Huvudstaden kan inte heller skryta med sina 20 procent av hushåll som i dagsläget sorterar sitt matavfall.

Sverige har kraftigt byggt ut kapaciteten för sopförbränning och 2015 importerades 2,63 miljoner ton avfall till Sverige, varav cirka 90 procent har eldats upp i sopförbränningsanläggningarna. De största ursprungsländerna är Norge, Storbritannien och Irland, vilket kräver en omfattande transportapparat som i sig förorsakar koldioxidutsläpp. I nuläget finns två sopförbränningsanläggningar i Stockholms län, men fler planeras. Förklaringen till detta är rent ekonomisk: mottagning av importsopor är en lukrativ affär för förbränningsanläggningarna som får betalt för den istället för att själva betala för bränslet som de eldar upp. Ett annat problem med sopförbränning är att avfallet som bränns ofta är osorterat och innehåller plast som i och för sig har ett högt värmevärde, men är ett fossilt bränsle vars förbränning förorsakar koldioxidutsläpp. Dessutom hamnar en stor del av den sorterade plasten också i förbränningsanläggningar istället för materialåtervinningen.

Avfallshanteringen och brister i den har ett samband med ett av riksdagens miljö kvalitetsmål Giftfri miljö. Även om avfallshanteringen i Sverige generellt håller en internationellt sett hög nivå så hamnar giftiga och oönskade ämnen i miljön eftersom de används i samhället och kommer in i kretsloppet vid användning. Ett exempel på detta är mikroplaster som på senare år har lyfts upp som ett

stort miljöhot. Den absolut största källan av mikroplaster är vägtrafik, särskilt förslitning av däck. I och med att bilnormen råder och alternativ för gummidäck saknas så är förbud av mikroplaster i exempelvis kosmetika, även om det är nödvändigt, endast just en kosmetisk åtgärd. I vårt samhälle är det lättare att fasa ut fleecetröjor än massbilism.

Vår vision 2030: En kretsloppsekonomi

I en kretsloppsekonomi har alla hushåll möjlighet till kommunal sopsortering nära hemmet, inklusive matavfall. All förbränning av plast, och import av sopor till förbränning har upphört i länet. Kommunala återbrukscentra har etablerats i hela länet och alla kommuner har en strategi för giftfrihet.

I vårt framtida hållbara samhälle är avfallsminimering och återbruk grunden och återvinning normen enligt Zero Waste-principen. Energiutvinning samt deponering ska tvärtom idag vara undantag. Den största nyttan med att öka återanvändningen utgörs av att användningen av nyråvara (det vill säga råvara som tas direkt från naturen istället för återvunna material) minskar och vid återanvändning minskar även produktionen av nya produkter. Minskad användning av nyråvara innebär förutom ett minskat uttag av naturresurser även att energianvändning, utsläppen av koldioxid, försurande ämnen och flyktiga kolväten minskar.

Återanvändbara saker som andra kan ha nytta av ska sorteras ut och resten ska materialåtervinnas. Deponering sker endast när giftiga ämnen inte kan tas bort från kretsloppet genom en behandling. Målet är att sådana giftiga ämnen fasas ut så att deponering inte längre behövs.

År 2030 ska inga blandade sopor hämtas, utan allt sorteras. Alla länets hushåll kan sortera allt sitt avfall, inklusive matavfall, i närheten av hemmet. Fastighetsnära källsortering är en självklarhet 2030 och ska vara tillgänglig för alla. Till dess har Stockholms län också tagit stora steg mot en minskad genomströmning av primära råvaror genom resurseffektiva och giftfria kretslopp. Dessa uppnås med återvinning och återbruk, men också genom att långt mindre avfall genereras. Detta kan ske helt utan välfärd förluster.

Till år 2030 har avfallssektorn förvandlats från en utsläppskälla till en producent av bioenergi. Vi har fasat ut förbränning av plaster och slutat importera sopor för förbränning. Så gott som allt organiskt avfall rötas till biogas och resterna används som gödning. Vi har lärt oss att ta till vara näringsämnena från avloppsslam och sorterande toaletter har blivit vanliga vid nybyggnationer. Näringsämnena som utvinns används som gödsel i både stads- och stadsnära odling, vilket innebär att kretslopp kan slutas och matproduktionen i regionen har blivit mer än en rolig parentes.

Brakvalitet

I dagens ekonomi har företagen incitament till att slösa på resurser genom att tillverka produkter av medioker kvalitet eller rent av med inbyggda fel. När produkterna går sönder tvingas vi köpa nya saker och företagen får sälja en pryl till. Detta är oacceptabelt ur miljösynpunkt. Därför vill Vänsterpartiet bland annat förlänga garantitiden till fem år på hemelektronik och utveckla hyrsystem som ersättning för köpsystem.

Saker av bra kvalitet kan också repareras och säljas vidare. Vi vill att varje stadsdel eller kommundel ska ha tillgång till kommunala cykelkök eller öppna kvartersverkstäder där vi lär av varandra. Kommunerna bör också främja andrahandsförsäljning och bytesekonomi.

Giftfria produkter

Ännu tillåts en mängd kemikalier med fastslaget skadliga eller okända egenskaper.

Vänsterpartiet vill förbjuda bland annat Bisfenol A, farliga bromerade flamskyddsmedel, azofärgämnen och hormonstörande ämnen som riktar sig till barn. Vi vill öka anslagen för en giftfri vardag och revidera EU:s kemikalielagstiftning så att omsorg om människors hälsa går före företagens girighet. Kommuner och landsting bör som stora beställare gå före.

En prioriterad uppgift är att skapa giftfria miljöer inom kommunal barnomsorg där både byggnadsmaterial, leksaker och livsmedel bör granskas ur kemikaliesynpunkt. Nästa steg är skolor och sedan kan giftfrihet införas som norm i all kommunal och landstingsdriven verksamhet. Alla länets kommuner ska anta strategier för giftfrihet. Vi vill även plastbanta de offentliga verksamheterna, minimera användning av plaster så att de så småningom kommer bort från kretsloppet och den okontrollerbara spridningen av mikroplaster minskar.

Smartare produkter

Det räcker inte att återvinna mjölkkartonger – det ska inte finnas några kartonger att slänga. Att så mycket plast och andra resurser går åt till själva förpackningarna, som ofta bara är till för att sälja och helt saknar värde för brukaren, är ett exempel på kapitalismens slösaktighet. Om genomströmningen av material ska kunna minska genom att källan till sopberget stryps behöver vi börja tänka annorlunda redan i produktionsleden. Initiativ som Cradle to cradle och cirkulär ekonomi visar att det går att designa saker som, när de är färdig använda, går att demontera och återvinna fullt ut. Offentliga sektorn kan gå före genom att inspireras av cirkulär ekonomi i sina verksamheter, vilket bland annat sker i Ronneby. Vi behöver även undersöka om offentliga sektorn kan ställa krav på mindre och miljövänligare förpackningar i sina upphandlingar.

Med hjälp av informationsteknologi och öppna upphovsrätter börjar det också bli betydligt enklare att själv tillverka även högteknologiska varor. Genom öppna verkstäder – ”maker space” – med teknologi som 3D-skrivare kan individer eller grupper tillverka produkter utan incitament till slösaktighet och bristande kvalitet.

Dela

Att dela på saker istället för att alla ska äga själva minskar resursomsättningen och främjar förmodligen inköp av kvalitetsvaror. Alla behöver inte äga en egen uppsättning verktyg – vi kan disponera dem tillsammans. Allt från kollektivhus och bilpooler till att dela en gräsklippare eller bormaskin med grannarna leder till mindre källkonsumtion och mindre resursförbrukning.

Återvinning och återbruk

Trots en omställning till en cirkulär ekonomi så kommer vi att behöva hantera avfall, även om det blir mindre än idag. I princip allt ska dock kunna återanvändas som råvaror för nyproduktion. Detta kräver att långt mindre gifter och okända kemikalier används redan i produktionen, eftersom dessa inte bör återcirkuleras.

En annan förutsättning är att det är enkelt att återvinna och givetvis att det inte krävs bil. Det mesta bör samlas in vid hemmet, som matavfall (för de hushåll som inte har avfallskvarnar) tidningar, plast, kartong, glas och metall. Även inlämning av småelektronik och mindre mängder av farligt avfall, som färg och lysrör, nära hemmet ska underlättas och vara lättillgängligt för alla. Kommunernas återvinningscentraler, ÅVC, behöver bli fler, minst en per 50 000 invånare, och samordnas länsövergripande.

Eftersom färre kommer att ha bil bör system med avgiftsfria, mobila insamlingsstationer både till lands och till sjöss införas. För att möjliggöra detta kräver vi att dagens dubbla system ersätts av att kommunerna får totalansvar för avfallsinsamling mot ersättning från industrin, vilket också har föreslagits i en regeringsutredning.

Vi vill även få till stånd kommunala återbruksparker eller gallerior såsom ReTuna i Eskilstuna. Idén är att alla kan lämna in sina begagnade varor. Dessa utvärderas och efter en eventuell reparation eller renovering säljs de i gallerian. Varor som inte går att sälja återvinns som material eller energi. Varje kommun med minst 50 000 invånare bör ha en egen återbruksgalleria och mindre kommuner kan etablera sådana tillsammans.

Sammantaget förespråkar vi en återbruksnorm i Plan- och bygglagen, PBL, med ett regelverk som garanterar rum för reparation och återbruk och goda möjligheter att återvinna avfall i alla länets stads- och kommunaldelar.

Länets kommuner ska ta en aktiv roll i återvinning av bygg- och rivningsavfall. Dels ska rivningsavfall återvinnas genom återbruksgallerior, men även yrkesmässig återvinning av till exempel betong, snickerier, dörrar, fönster och möbler ska utvecklas i samarbete med branschen.

Till byggavfall hör även schaktmassor. Den höga byggtakten resulterar i stora mängder schaktmassor och entreprenadberg. Man kan minska transportbehovet, kommunernas kostnader och koldioxidutsläppen samt öka återvinningsgraden av massor genom kommunalt samordnade materialterminaler där byggnära sortering, uppgradering och bearbetning av massorna kan ske. Då kan massorna återanvändas i byggande och uttaget av nya material ur vår natur kan minimeras.

Vänsterpartiet vill:

- Att alla hushåll har möjlighet till kommunal sopsortering, inklusive mat-avfall, nära hemmet.
- Att förbränning av plast i länet upphör.
- Att import av sopor till förbränning upphör.
- Att kommunala återbrukscentra har etablerats i länet.
- Att alla kommuner antar en strategi för giftfrihet.

Välfärd, gröna jobb och ett gott liv

Gröna jobb

Så gott som alla förslag vi har lagt i detta program skapar gröna jobb som kan spridas över hela länet. Utveckling av förnybar energi innebär nya jobb främst på installationssidan men också inom drift, underhåll och produktutveckling. Givetvis försvinner jobb när vi fasar ut fossila och ohållbara verksamheter, men satsningar inom välfärden och kulturen, de gröna jobben och en arbetstidsförkortning ser till att alla har ett jobb att gå till.

Satsningar på bioenergi, insamling av matavfall och en mer hållbar matproduktion innebär nya jobb i hela länet. Energieffektiviseringar inom bostäder och lokaler ger bygg- och anläggningsjobb under lång tid framöver, eftersom det är program som behöver hålla på i tio till tjugo år framåt. Satsningar på kollektivtrafik, cykel- och gångtrafik innebär såväl anläggningsjobb som jobb inom drift och underhåll.

Bostadsbyggandet behöver inriktas på klimatsmarta byggnadsmetoder, energisnåla hus och plushus som producerar energi. Varje bostad som byggs skapar omkring 0,8 årsarbeten inom byggindustrin.

Den regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen, RUFSS, planerar för att bygga mellan 14 500 och 22 600 bostäder årligen i länet. I omställningsplanen 2014 föreslog Vänsterpartiet 300 000 bostäder till 2030 med en årstakt på 18 000 lägenheter per år. Om vi ansluter oss till RUFSS högnivåalternativ innebär det att 22 000 bostäder ska byggas årligen från nu och fram till 2030. Det ger nästan 18 000 årsjobb i byggbranschen.

Hur många av dessa bostäder kan byggas klimatsmart? Ett exempel är att Stockholms stad planerar för 500 bostäder i trähus år 2020. Om vi arbetar för att en tiondel av de 22 000 hus som planeras till 2020 i länet blir i trä så innebär det nästan 1800 gröna årsjobb 2020.

Vi bedömer att upp till 80 procent av de bostäder som byggs 2030 kan göras klimatsmarta, det vill säga passivhus eller plushus, byggda i trä eller andra material. Det innebär över 17 000 gröna byggjobb 2030.

Även om sysselsättningseffekter är svårberäknade inom många sektorer så uppskattar vi försiktigtvis att cirka 41 000 gröna årsjobb kan skapas i länet fram till 2030.

Uppskattade sysselsättningseffekter Stockholms län (antal helårsjobb) till 2030:

Sektor	Anläggning	Drift
Vindkraft 4 TWh	1400	600
Solel och solvärme (3 + 2 TWh)	1600	100
Bioenergi	1200	400
Klimatrenoveringar	8000	
Klimatsmart byggande	17 000	200
Kollektivtrafik	1600	1000
Cykel- och gångtrafik	1100	100
Återvinning/återbruk	500	2000

Jordbruk, skogsbruk, fiske	200	3000
Lokal turism	200	1000
Summa	32 800	8400

Totalt: 41 000

Vi visar här att en medveten satsning på omställning skapar sysselsättning som kan ersätta fossila jobb i regionen och öppna nya möjligheter.

Välfärd och kultur är klimatsmarta jobb

Dagens konsumtion av varor och långa flygresor är ekologiskt ohållbar. Mycket av detta har möjliggjorts genom årtionden av nedskärningar i välfärden, skattelättnader och privata förmögenhetsökningar. Om vi istället använder en större del av samhällsekonomin till att utveckla världens bästa vård, skola och omsorg samt till kultur och ett rikt fritidsliv så skapar vi jobb och välfärd som har mer begränsad påverkan på miljö och klimat. Välfärd och kultur är klimatsmart verksamhet.

Vi behöver föra över resurser från klimatskadlig konsumtion till den offentliga sektorn och annan resurssnål konsumtion. Våra satsningar på den gemensamma välfärden innebär att ett stort antal jobb inom vård, skola, omsorg, kultur och fritid skapas. Det ökar välmående och jämlikhet i samhället. Det är bra för såväl människor som miljö och klimat.

Arbetstidsförkortning

En förkortad arbetstid är en nyckelreform som både ger fler jobb, ökar välfärden och minskar vår klimatpåverkan. Studier har visat att en gradvis övergång till sex timmars arbetsdag kan minska utsläppen med 10–20 procent främst genom förändringar i den privata konsumtionen. Eftersom inte allt arbete kan effektiviseras i samma grad så kommer arbetstidsförkortning att leda till en arbetsdelning som ger jobb åt arbetslösa. Dessutom visar studier att det ger stora välfärdsvinster genom att vi blir lyckligare och mindre stressade.

Om en förkortning genomförs stegvis genom att framtida produktivitetsökningar går till arbetstidsförkortning så kommer inte lönerna att sjunka. Däremot kommer de inte att öka i samma takt som om vi fortsätter arbeta 40 timmar i veckan.

Den uteblivna löneökningen kompenseras med många andra fördelar, först och främst mer tid åt oss själva och våra nära och kära. Men även andra förslag i den här planen, som möjligheter att resa avgiftsfritt i länet, att i ökad utsträckning dela på saker istället för att köpa själv, att bo billigare och producera sin egen energi, minskar behovet av ständigt högre lön. Mer tid hemma ger större möjligheter att odla och laga sin egen mat. Och inte minst - vissheten om att vi är med och räddar världen åt våra efterkommande kommer att vara djupt tillfredsställande.

Vänsterpartiet vill:

- Skapa minst 41 000 nya gröna och klimatsmarta helårsjobb i länet till 2030.
- Att gemensamma resurser satsas på att utveckla välfärden istället för att driva på privat ohållbar konsumtion med skattesänkningar.
- Gradvis minska arbetstiden till sex timmars arbetsdag för att använda ökad produktivitet till fri tid istället för ökad konsumtion.

Slutord

Vi lever i en liten oas av liv i ett stort och kallt universum. Men fyra av nio planetära gränser har överskridits och livsförutsättningarna för oss alla förändras snabbt. En majoritet här i Sverige är bekymrade över utvecklingen och det finns en stark rörelse och folklig opinion för att påbörja en omställning till ett mer långsiktigt hållbart samhälle. Mot detta arbete står starka ekonomiska intressen. De prioriterar sina kortsiktiga vinster idag före de konsekvenser ett förändrat klimat och en förändrad värld kommer att få för oss alla.

Vi behöver ställa om för att överleva. Men vi behöver också ställa om för att få ett samhälle som är rättvist och hållbart för oss alla. När vi ställer om regionen blir livet nämligen bättre för de allra flesta av oss. Det är de med störst tillgångar som genom sitt sätt att leva orsakar störst klimatutsläpp och därför kommer behöva ställa om sin livsstil mest. Men när vi möter utmaningarna tillsammans blir framtiden ljusare även för dem.

Vänsterpartiets program för en rättvis klimatomställning av en storstadsregion som Stockholmsområdet kräver politiska beslut från stat, landsting och kommun. Det krävs lagstiftning, skatteväxlingar, investering- och åtgärdsprogram inom snart sagt alla samhällssektorer. Programmet innehåller en tilltro till människors förmåga till gemensam mobilisering, men också en insikt om att detta inte går av sig själv. Det behövs ett politiskt ledarskap och en demokratisk diskussion för att forma en ny berättelse om vad ett gott och hållbart välfärdssamhälle för alla är.

Vänsterpartiet är redo att aktivt och konstruktivt arbeta för att omställningen ska bli rättvis, hållbar och demokratisk. Vi är övertygade om att Stockholmsregionen kan gå före. I den här omställningsplanen visar vi hur. Varken vi eller planeten har råd att vänta. Det är vår tur nu.

Referenser

Vi väljer en grön och rättvis framtid

Wilkinson R, Pickett K (2010) Jämlikhetsanden, Karneval Förlag
Kumhof M Rancière R (2010) Inequality, Leverage and Crises, IMF
World Economic Forum (2002) The Global Competitiveness Report Oxford UP

Vårt fotavtryck är för stort

Förslag till Klimatfärdplan 2050 för Stockholmsregionen, Stockholm läns landsting
<http://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Statistik-A-O/Klimat-vaxthusgasutslapp-fran-svensk-konsumtion-per-person/>
UNEP (2017) The Emissions Gap Report
Natuskyddsföreningen: Klimatmål för konsumtionsbaserade utsläpp, 2017.
Rockström j m fl 2017 A Roadmap for rapid Decarbonization, Science <http://science.sciencemag.org/content/355/6331/1269>
WWF (2017) Living Planet Report

Klimatsmart och rättvis stadsplanering

Vänsterpartiets ekologisk-ekonomiska program 2016
Ekosystemtjänsternas reglerande funktion har ofta visat sig vara överlägsna motsvarande tekniska lösningar. (TMR, 2013) C/O CITY
GYF - grönytefaktor för kvartersmark Stockholms stad 2015
Förslag till Klimatfärdplan 2050 för Stockholmsregionen, Stockholm läns landsting

Människor eller bilar?

Läget i regionen RUF5 2050 <http://www.rufs.se/uppfoljning/mal-4/utslapp-transport/>
<http://www.rufs.se/uppfoljning/mal-4/bilnehav/>
Stockholms stad, Hur stor är klimatpåverkan från stockholmarnas flygresor, okt 2017
<https://insynsverige.se/documentHandler.ashx?did=1910402>
<https://www.svd.se/arlanda-bygger-ut--siktat-pa-70-miljoner-resenarer>
<http://www.alskadestad.se>

Grön eller grå energi?

Förslag till Klimatfärdplan 2050 för Stockholmsregionen, Stockholms läns landsting
Energimyndigheten och KFP 2050
Karlsson, M (2017) Konsten att hugga ner träd och ha skogen kvar, eget förlag
Wind Energy in Europe: Scenarios for 2030, sept 2017, Wind Europe windeurope.org
Havsbaserad vindkraft potential och kostnader SWECO, rapport till Energimyndigheten 2017 <http://www.energimyndigheten.se/globalassets/fornybart/framjande-av-vindkraft/underlagsrapport-sweco---havsbaserad-vindkraft---potential-och-kostnader.pdf>
<http://www.energi-miljo.se/tidningen/branschnytt/soluppvärmning-kan-tacka-over-80-procent-av-uppvärmningsbehovet-i-hushallen-i>

Eko och reko mat eller bara billigast?

<https://www.nature.com/news/one-third-of-our-greenhouse-gas-emissions-come-from-agriculture-1.11708>
<https://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/miljoklimat/begransadklimatpaverkan/jordbruketslapperutvaxthusgaser.4.4b00b7db11efe58e66b8000986.html>
<http://jordbruksverket.se/omjordbruksverket/statistik/statistikomr/basfaktaomsverigeshandelmedlivsmedel.4.116e9b9d159b31e6cb943e47.html>
<http://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Statistik-A-O/Klimat-vaxthusgasutslapp-fran-svensk-konsumtion-per-person/>
<http://su.se/forskning/forskningsnyheter/fyra-av-nio-planet%C3%A4ra-gr%C3%A4nsar-%C3%B6verskrids-1.218028>
<http://www.stockholmresilience.org/research/research-news/2016-06-14-how-food-connects-all-the-sdgs.html>

<http://www.un.org/en/development/desa/news/population/2015-report.html>
https://www.zsl.org/sites/default/files/media/2016-10/LPR_2016_Full%20Report.pdf <https://svd.se/ny-studie-130000-arter-har-utrotats>
https://www.ipbes.net/sites/default/files/downloads/pdf/spm_deliverable_3a_pollination_20170222.pdf <https://www.forskning.se/2016/11/14/antibiotikaresistens-var-tids-storsta-hot/>
https://pub.epsilon.slu.se/8710/1/roos_e_120413.pdf
<https://www.livsmedelsverket.se/matvanor-halsa--miljo/miljo/miljosmarta-matval2/kott>
<https://www.kth.se/forskning/artiklar/politikerna-maste-bryta-kottnormen-1.612030>
https://pub.epsilon.slu.se/8710/1/roos_e_120413.pdf
<http://www.wwf.se/wwfs-arbete/ekologiska-fotavtryck/kottguiden/1595500-wwfs-kottguide-svensk-kyckling> https://www.naturskyddsforeningen.se/sites/default/files/dokument-media/2009_jordbruk_mat_kott_mer_an_klimat.pdf
<http://www.fao.org/3/a-i5555e.pdf>
https://stud.epsilon.slu.se/9137/1/ericsson_d_20160614.pdf
<http://swemarc.gu.se/25svar/18>
<http://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningens-sammansattning/befolkningsstatistik/pong/tabell-och-diagram/kvartals--och-halvarsstatistik--kommun-lan-och-riket/kvartal-3-2016/>
http://www.scb.se/statistik/MI/MI0802/2012A01/MI0802_2012A01_SM_MI65SM1201.pdf http://www.scb.se/sv/_/Hitta-statistik/Statistik-efter-amne/Miljo/Markanvandning/Markanvandningen-i-Sverige/12850/12857/Behallare-for-Press/91248/
<https://www.livsmedelsverket.se/globalassets/rapporter/2016/miljopaverkan-fran-konventionellt-och-ekologiskt-producerade-livsmedel-nr-2-2016.pdf>
http://www.wrap.org.uk/sites/files/wrap/Household_food_and_drink_waste_in_the_UK_-_report.pdf
https://www.svd.se/svenska-hushall-varst--men-kan-spara-tusenlappar?utm_source=SvDKK2V&utm_medium=email&utm_campaign=2018-01-03
<https://www.livsmedelsverket.se/matvanor-halsa--miljo/maltider-i-var-d-skola-och-omsorg/om-offentliga-maltider/fakta-om-offentliga-maltider>
<https://www.slu.se/globalassets/ew/ew-centrala/forskn/popvet-dok/faktajordbruk/14-02.pdf>
<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=3345&artikel=2766848>
<https://tidningensy.se/2017/nummer-185/veganodling-ett-jordbruk-utan-djur-och-konstgodsel/>

En levande landsbygd

Naturvårdsverket 2017, Fördjupad analys av svensk klimatstatistik 2017, rapport 6782

Karlsson, Mikael (2017) Konsten att hugga träd och ha skogen kvar

Regionen på vatten eller under?

Dammsäkerhetskommittén

SGU, SMHI

Återbruk eller slit och släng?

Avfall Sverige (2017): Hushållsavfall i siffror – Kommun- och länsstatistik 2016.

Avfall Sveriges Utvecklingssatsning, Rapport 2017:26.

Material Economics & Återvinningsindustrierna (2017): Ett värdebeständigt svenskt materialsystem. En rapport om materialanvändning ur ett värdeperspektiv

materialvärde som en ekonomisk möjlighet. Material Economics Sverige AB, Stockholm.

Naturvårdsverket (2017a): Import och export av avfall. <http://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Statistik-A-O/Avfall-import-och-export/>, upphämtad 2018-02-03.

Naturvårdsverket (2017b): Mikroplaster. Redovisning av regeringsuppdrag om källor till mikroplaster och förslag på åtgärder för minskade utsläpp i Sverige. Rapport 6772, juni 2017.

Naturvårdsverket (2016): Avfall i Sverige. Reviderad version, augusti 2016.

Naturvårdsverkets rapport 6727. ReTuna (2018): ReTuna Återbruksgalleria, hemsida. <https://www.retuna.se>, upphämtad 2018-02-03.

Stockholms Läns Landsting (2017): Tekniska försörjningssystem för avfallshantering. Tillväxt- och regionplaneförvaltningen, Kunskapsunderlag 2017:8.

Välfärd, gröna jobb och ett gott liv

Jobb i medvind – vindkraftens sysselsättningseffekter, Svensk vindenergi 2009
Sysselsättningseffekter - Underlag till Dalarnas Energi- och klimatstrategi 2012
BIOGAS I KOLLEKTIVTRAFIKEN I VÄSTRA GÖTLAND 2011-2020, 2011-11-01 Miljöbyrå Ecoplan AB, Maria Losman På uppdrag av Biogas Väst
SABO pressmeddelande 26 nov 2008

Återvinning ger jobb, Återvinningsindustrierna 2006

Bygg bort Arbetslösheten - en rapport om investeringar i trafikinfrastruktur och bostäder, 6F. 2017.

Arbetskraftsförsörjning och sysselsättningseffekter vid etablering av vindkraft.

Studie av Enercons och Sjevinds etablering i Skogberget. Slutrapport 2015-05-20.

Vilka sysselsättnings-, miljö-, och samhällsekonomiska effekter har jordbruksstöden? Jordbruksverket 2014:20.

Uppföljning av statens insatser för småskalig livsmedelsproduktion

2009/10:RFR1. Klimatomställningen och det goda livet, rapport 6458

Naturvårdsverket 2011

